

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

« Μεταπτυχιακό πρόγραμμα στις Διεθνείς Σπουδές με ειδίκευση στις
Στρατηγικές Σπουδές και στην Διεθνή Πολιτική »

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

<< Ο Εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ- Κίνα :Κατανοώντας μία νέα μορφή
πολέμου στον 21ο αιώνα ,και η πιθανές επιπτώσεις για την Ε.Ε .>>

Κιολεΐδης Χαράλαμπος Μελέτης

Επιβλέπων Καθηγητής : Νίκας Χρήστος

Θεσσαλονίκη
Αύγουστος 2020

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2020

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα , τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας , καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνουσα επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες , αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δε συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Κιολεΐδης Χαράλαμπος Μελέτης

Περιεχόμενα

<u>Εισαγωγή</u>	3
<u>1. Εμπορικός πόλεμος: θεωρητικό πλαίσιο</u>	5
<u>1.1 Ισοζύγιο πληρωμών και ταυτότητα του εθνικού εισοδήματος</u>	5
<u>1.2 Ελεύθερο εμπόριο και προστατευτισμός</u>	7
<u>1.3 Τα επιχειρήματα υπέρ του ελεύθερου εμπορίου</u>	8
<u>1.4 Τα επιχειρήματα υπέρ του προστατευτισμού</u>	9
<u>1.5 Εμπορικός πόλεμος</u>	11
<u>1.6 Μέσα εμπορικής πολιτικής</u>	11
<u>1.7 Η εξέλιξη του διεθνούς εμπορίου μεταπολεμικά και η θεσμική του πλαισίωση</u>	13
<u>2. Ο εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ-Κίνας</u>	15
<u>2.1 Αναδρομή στις σχέσεις ΗΠΑ Κίνας</u>	15
<u>2.2 Εξέλιξη εμπορικού πολέμου</u>	18
<u>2.2.1 Η περίπτωση της Huawei και των δικτύων 5G</u>	26
<u>2.3 Ο εμπορικός πόλεμος από την πλευρά των ΗΠΑ</u>	30
<u>2.4 Ο εμπορικός πόλεμος από την πλευρά της Κίνας</u>	33
<u>3. Επιπτώσεις του εμπορικού πολέμου στην Ευρωπαϊκή Ένωση</u>	36
<u>3.1 Το εμπόριο της ΕΕ με ΗΠΑ-Κίνα κατά την διάρκεια του εμπορικού πολέμου</u>	43
<u>4. Προβολές του εμπορικού πολέμου στο μέλλον</u>	47
<u>4.1 Η αντίδραση της ΕΕ</u>	50
<u>Συμπεράσματα</u>	53
<u>Βιβλιογραφία</u>	55

Εισαγωγή

Μετά από πέντε δεκαετίες διαπραγματεύσεων που κορυφώθηκαν με τη δημιουργία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) το 1995, οι χαμηλοί δασμοί στις προηγμένες οικονομίες έγιναν ένας από τους πυλώνες του διεθνούς εμπορικού συστήματος, διευκολύνοντας το εμπόριο, οδηγώντας στη μετέπειτα απελευθέρωση της αγοράς στις αναδυόμενες αγορές και στηρίζοντας την ανάπτυξη παγκόσμιων αλυσίδων εφοδιασμού. Ενώ υπήρχε, και εξακολουθεί να υπάρχει, το περιθώριο για περαιτέρω μειώσεις δασμών σε ορισμένους τομείς των προηγμένων οικονομιών, οι μέσοι δασμοί είχαν φτάσει σε τόσο χαμηλά επίπεδα, ώστε οι διαπραγματευτικές ατζέντες των προηγμένων οικονομιών τελικά επικεντρώνονταν στην αντιμετώπιση μη δασμολογικών εμποδίων. Αυτό το τοπίο άλλαξε απότομα το 2018 όταν η αμερικανική κυβέρνηση επέβαλε ή ανακοίνωσε ότι ενδέχεται να επιβάλει υψηλότερους δασμούς που στόχευαν συγκεκριμένους τομείς και συγκεκριμένους εμπορικούς εταίρους της όπως η Κίνα. Από την πλευρά των ΗΠΑ, η αύξηση των δασμών ανταποκρίνεται σε ανησυχίες σχετικά με διάφορες μακροχρόνιες κυβερνητικές παρεμβάσεις και πολιτικές από εμπορικούς της εταίρους που στρεβλώνουν την αγορά, και σε ορισμένες περιπτώσεις αφορούν τα συμφέροντα εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ (Caceres et al., 2019).

Πράγματι, οι ΗΠΑ και η Κίνα είναι οι δύο μεγαλύτερες οικονομίες του κόσμου οι οποίες κατά τα τελευταία δύο χρόνια έχουν εμπλακεί σε έναν εμπορικό πόλεμο. Όπως και οι περισσότερες δυτικές χώρες, οι ΗΠΑ καταγγέλλουν τις κινεζικές εταιρείες για κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας και επικρίνουν την Κίνα για αθέμιτο ανταγωνισμό στις παγκόσμιες αγορές μέσω επιδοτήσεων και κρατικών επιχειρήσεων αλλά και για την παρεμπόδιση στην πρόσβαση των αμερικανικών επιχειρήσεων στην κινεζική οικονομία. Εν ολίγοις, οι ΗΠΑ υποστηρίζουν ότι η Κίνα εκμεταλλεύεται το φιλελεύθερο εμπορικό καθεστώς για να αναπτυχθεί, αλλά δεν αναλαμβάνει την ευθύνη της ως μεγάλη οικονομική δύναμη για τη διατήρηση μιας ανοικτής παγκόσμιας οικονομίας. Η Κίνα, αντιθέτως, απορρίπτει αυτές τις επικρίσεις και επισημαίνει την ιδιότητα της ως αναπτυσσόμενη οικονομία για να δικαιολογήσει, μεταξύ άλλων, την αρκετά κλειστή οικονομία της και τον κεντρικό ρόλο των κρατικών επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο αυτό προκειμένου να ενισχύσουν την πίεση στην Κίνα να αλλάξει εμπορική πολιτική, οι ΗΠΑ αύξησαν τους δασμούς στις

κινεζικές εισαγωγές και έχουν απομονώσει πολλές κινεζικές εταιρείες από βασικούς οικονομικούς κλάδους. Επιπλέον, οι ΗΠΑ επιδίωξαν να έρθουν σε εμπορικές συμφωνίες με χώρες της Ασίας με στόχο την προώθηση των αμερικανικών συμφερόντων στην ευρύτερη περιοχή της Κίνας προκειμένου να περιοριστεί η επιρροή της. Η Κίνα, με τη σειρά της, αντέδρασε αποφασιστικά στα προστατευτικά εμπορικά μέτρα των ΗΠΑ και επέβαλε αντίποινα στις εισαγωγές των ΗΠΑ. Αυτές οι εξελίξεις όμως, που σηματοδοτούν την εκδήλωση ενός εμπορικού πολέμου, πλήττουν κυρίως τους Κινέζους και τους Αμερικανούς καταναλωτές και τις εταιρείες, υπονομεύοντας παράλληλα την παγκόσμια οικονομία και ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό οι κυβερνήσεις των ΗΠΑ και της Κίνας ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις για την επίλυση των διαφορών τους. Όμως οι προσδοκίες διευθέτησης των εμπορικών τους διαφορών δεν είναι υψηλές καθώς ο εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ-Κίνας είναι μόνο εκ πρώτης όψεως μια οικονομική αντιπαράθεση: στην πραγματικότητα, είναι μια γεωπολιτική σύγκρουση. Ο εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ-Κίνας λοιπόν αναμένεται να έχει διάρκεια (Basedow, 2019).

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω ο στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να εξετάσει τον εμπορικό πόλεμο ΗΠΑ-Κίνας και να διερευνήσει τις επιπτώσεις του στην Ευρώπη. Το ζήτημα αυτό είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον καθώς η εμπορική διένεξη ανάμεσα στην Ουάσινγκτον και το Πεκίνο έχει ένα άμεσο αντίκτυπο στις προοπτικές ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας και προφανώς και της ΕΕ, αλλά παράλληλα αποτελεί έκφραση της εντεινόμενης γεωπολιτικής σύγκρουσης ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κίνα. Αναλυτικότερα, η δομή της διπλωματικής εργασίας είναι η ακόλουθη: το πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζει το θεωρητικό πλαίσιο που διέπει το ζήτημα του εμπορικού πολέμου. Στη συνέχεια το δεύτερο κεφάλαιο εστιάζει στον εμπορικό πόλεμο ΗΠΑ-Κίνας και στις ποικίλες οικονομικές και πολιτικές τους διατάσεις. Το τρίτο κεφάλαιο έπειτα διερευνά τις επιπτώσεις του εμπορικού πολέμου στην ΕΕ και την στάση της. το τέταρτο κεφάλαιο τέλος εξετάζει τα πιθανά σενάρια ως προς την εξέλιξη του εμπορικού πολέμου και ευρύτερα των σχέσεων ΗΠΑ-Κίνας. Τα συμπεράσματα της διπλωματικής εργασίας συζητούνται στο τελευταίο κεφάλαιο.

1. Εμπορικός πόλεμος: θεωρητικό πλαίσιο

Το διεθνές εμπόριο ορίζεται ως το σύνολο του εξωτερικού εμπορίου που διεξάγουν όλες οι χώρες. Το διεθνές εμπόριο σήμερα περιλαμβάνει τόσο αγαθά όσο και υπηρεσίες. Βέβαια, οι κοινωνίες πάντοτε συναλλάσσονταν όχι βέβαια με την ίδια ένταση σε κάθε ιστορική περίοδο. Ο θεμελιώδης λόγος του διεθνούς εμπορίου είναι το γεγονός ότι κανένα κράτος δεν είναι αυτάρκες και κατά συνέπεια θα πρέπει να προμηθευτεί αγαθά και υπηρεσίες από άλλα κράτη έτσι ώστε να ικανοποιήσει τις ανάγκες των κατοίκων του. Σήμερα, δεδομένης της παγκόσμιας αλληλεξάρτησης και εμβάθυνσης των διεθνών οικονομικών σχέσεων, αυτό που ωθεί το διεθνές εμπόριο δεν είναι μόνο η στενότητα αγαθών αλλά και η προσπάθεια αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει μία χώρα στην παραγωγή συγκεκριμένων αγαθών (Μανώλη & Μαρής, 2015).

1.1 Ισοζύγιο πληρωμών και ταυτότητα του εθνικού εισοδήματος

Ο τρόπος με τον οποίο το διεθνές εμπόριο ενσωματώνεται στην εθνική οικονομία διευκολύνεται μέσα από την εξέταση του λογαριασμού του ισοζυγίου πληρωμών και της ταυτότητας του εθνικού εισοδήματος. Αναλυτικότερα, ο εξωτερικός τομέας μιας εθνικής οικονομίας, δηλαδή το σύνολο των συναλλαγών που διενεργούν οι ημεδαποί κάτοικοι μιας χώρας με τον υπόλοιπο κόσμο, είναι πολύ σημαντικός σε όρους μακροοικονομικής πολιτικής. Στο πλαίσιο αυτό το ισοζύγιο πληρωμών είναι ένας λογαριασμός στον οποίο καταγράφονται όλες οι συναλλαγές που διενεργεί μία χώρα έναντι των υπολοίπων κρατών κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου, συνήθως ένα έτος. Οι συναλλαγές αυτές περιλαμβάνουν τις αγοραπωλησίες αγαθών, υπηρεσιών αλλά και κεφαλαίου. Το ισοζύγιο πληρωμών στην πράξη αποτελείται από επιμέρους ισοζύγια, το καθένα από τα οποία καταγράφει διαφορετική μορφή συναλλαγών (Λεβεντάκης, 2003). Σε τεχνικούς όρους οι συναλλαγές αυτές καταχωρούνται λογιστικά με τη διπλογραφική μέθοδο όπου οι υποχρεώσεις πληρωμής από μία χώρα προς τον υπόλοιπο κόσμο καταχωρούνται ως χρεώσεις, ενώ οι απαιτήσεις μιας χώρας σε βάρος του υπολοίπου κόσμου καταχωρούνται ως πιστώσεις. Το ισοζύγιο πληρωμών λοιπόν της κάθε χώρας λογιστικά εμφανίζεται ισοσκελισμένο. Στην πραγματικότητα ωστόσο μία οικονομία το πιθανότερο είναι το παρουσιάζει έλλειμμα ή πλεόνασμα. Οι ανισορροπίες αυτές ωστόσο στο ισοζύγιο

πληρωμών, ιδιαίτερα το έλλειμμα, είναι ανησυχητικές για μία εθνική οικονομία (Πουρναράκης, 2000).

Στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο εμπορικό ισοζύγιο το οποίο και κατά κανόνα αποτελεί το σημαντικότερο τμήμα του ισοζυγίου πληρωμών. Συγκεκριμένα, το εμπορικό ισοζύγιο ή ισοζύγιο εμπορευματικών συναλλαγών καταγράφει τη διαφορά ανάμεσα στην αξία των εξαγωγών αγαθών τα οποία πωλούνται σε αλλοδαπούς κατοίκους σε ξένες χώρες και των εισαγωγών αγαθών τα οποία αγοράζονται από τους ημεδαπούς κατοίκους (Krugman & Wells, 2009).

Η διάσταση αυτή μιας ανοικτής οικονομίας αποτυπώνεται καλύτερα μέσα από μία ταυτότητα του εθνικού εισοδήματος. Συγκεκριμένα μία ανοικτή οικονομία διακρίνεται σε τέσσερα επιμέρους συστατικά: την κατανάλωση εγχώριων αγαθών και υπηρεσιών C, την επένδυση εγχώριων αγαθών και υπηρεσιών I, τις δημόσιες δαπάνες για την αγορά εγχώριων αγαθών και υπηρεσιών G, τις εξαγωγές εγχώριων αγαθών και υπηρεσιών EX αλλά και την δαπάνη για εισαγωγές IM. Η μορφή αυτή του εθνικού εισοδήματος εκφράζεται με την παρακάτω ταυτότητα (Mankiw, 2002):

$$Y = C + I + G + (EX - IM)$$

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η δαπάνη για εισαγωγές ουσιαστικά προκύπτει από την εγχώρια δαπάνη και ότι τα εισαγόμενα αγαθά και υπηρεσίες δεν αποτελούν μέρος της εγχώριας παραγωγής, οι δαπάνες για εισαγωγές αφαιρούνται από τις δαπάνες για εξαγωγές και προκύπτουν οι καθαρές εξαγωγές NX. Έτσι, η παραπάνω ταυτότητα λαμβάνει την κάτωθι μορφή (Mankiw, 2002):

$$Y = C + I + G + NX$$

Η εξίσωση αυτή συνεπάγεται ότι οι δαπάνες που αφορούν την εγχώρια παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών προκύπτουν από το άθροισμα της κατανάλωσης, της επένδυσης, των δημοσίων δαπανών καθώς και των καθαρών εξαγωγών. Πιο συγκεκριμένα αυτή η απλή ταυτότητα του εθνικού εισοδήματος υποδεικνύει ότι σε μία ανοικτή οικονομία δεν χρειάζεται η εγχώρια δαπάνη να εξισώνεται με την εγχώρια παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών. Αντίθετα στην περίπτωση όπου η παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών είναι

μεγαλύτερη από την εγχώρια δαπάνη τότε η διαφορά εξάγεται και κατά συνέπεια οι καθαρές εξαγωγές είναι θετικές. Όταν όμως η παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών υστερεί έναντι της εγχώριας δαπάνης τότε η διαφορά αυτή εισάγεται και οι καθαρές εξαγωγές είναι αρνητικές.

1.2 Ελεύθερο εμπόριο και προστατευτισμός

Το δίλημμα ανάμεσα στην απελευθέρωση του εμπορίου ή στον προστατευτισμό αποτελεί μία μόνιμη διαμάχη στο πλαίσιο της άσκησης οικονομικής και εμπορικής πολιτικής. Στην πραγματικότητα τα οφέλη του ελεύθερου εμπορίου δεν αποτελούν μία σύγχρονη αντίληψη αλλά υπήρξαν ένα από τα πρώτα αντικείμενα της οικονομικής επιστήμης. Έτσι η ιδέα ότι οι ελεύθερες εμπορευματικές σχέσεις μεταξύ των κρατών μπορούν να βελτιώσουν την ευημερία τους είναι στην πραγματικότητα μία παλιά και θεωρητικά εδραιωμένη αντίληψη. Από τη μία πλευρά δηλαδή η διεθνής ανταλλαγή αγαθών ανάμεσα σε παραγωγούς και σε καταναλωτές που εδρεύουν σε διαφορετικές χώρες είναι θεωρητικά επωφελής για την ευημερία τους. Από την άλλη όμως στην πράξη παρατηρείται ότι τα κράτη επιδιώκουν να παρέμβουν στο διεθνές εμπόριο, να ελέγξουν και να περιορίσουν τις ελεύθερες εμπορευματικές ροές. Στην πραγματικότητα η διαμάχη ανάμεσα στο ελεύθερο εμπόριο και στον προστατευτισμό είναι ένα διαχρονικό ζήτημα (Κατρανίδης & Νταντάκας, 2018)

Οι οικονομολόγοι λοιπόν είναι πεπεισμένοι ότι το ελεύθερο εμπόριο υπερτερεί έναντι της προστασίας του εμπορίου. Στην πραγματικότητα, θεωρούν ότι το ελεύθερο εμπόριο είναι η καλύτερη πολιτική για μια χώρα, ακόμη κι αν όλες οι άλλες χώρες υιοθετούν πρακτικές προστασίας του εμπορίου, υποστηρίζοντας ότι αν άλλες χώρες καταφεύγουν στις πρακτικές αυτές, η οικονομία εκείνη που παραμένει ανοιχτή θα κέρδιζε περισσότερα από τις φθηνότερες εισαγωγές από όσα θα έχανε στις κλειστές αγορές εξαγωγών. Παρά τις πεποιθήσεις αυτές που ευνοούν το ελεύθερο εμπόριο και τις ανοικτές αγορές, η προστασία του εμπορίου όχι μόνο δεν εξαφανίστηκε τελείως αλλά και κατά την διάρκεια των δύο τελευταίων αιώνων, η προστασία του εμπορίου υπήρξε διάχυτο χαρακτηριστικό της παγκόσμιας οικονομίας. Ιστορικά το ελεύθερο εμπόριο υπήρξε η εξαίρεση και ο προστατευτισμός ο κανόνας. Αν και τα κράτη θέλουν να επωφεληθούν από τις ξένες αγορές, είναι συχνά απρόθυμα να ανοίξουν τις οικονομίες τους. Στην πράξη τα κράτη και

τα εγχώρια οικονομικά συμφέροντα αντιστρατεύονται ένα σύστημα στον οποίο κυριαρχούν οι δυνάμεις της αγοράς και οι σχετικές τιμές καθορίζουν τον τρόπο και την κατανομή των κερδών από το εμπόριο. Σε όλη τη σύγχρονη ιστορία, το εμπόριο θεωρήθηκε είτε ένα διεθνές δημόσιο αγαθό από το οποίο επωφελούνται όλοι είτε ένα πεδίο μάχης όπου υπάρχουν νικητές και ηττημένοι. Έτσι λοιπόν, ακόμα κι αν τα επιχειρήματα υπέρ του ελεύθερου εμπορίου είναι ισχυρά, ο προστατευτισμός συνεχώς επανεμφανίζεται με νέες μορφές (Gilpin, 2001).

1.3 Τα επιχειρήματα υπέρ του ελεύθερου εμπορίου

Το φιλελεύθερο δόγμα για το ελεύθερο εμπόριο βασίζεται στις αρχές του συστήματος της αγοράς διαμορφωμένο από τους κλασικούς οικονομολόγους. Ο Adam Smith και ο David Ricardo υποστήριζαν ότι η άρση των εμποδίων στην κυκλοφορία αγαθών θα επέτρεπε την εξειδίκευση σε εθνικό επίπεδο και θα διευκόλυνε την βέλτιστη αξιοποίηση των σπάνιων πόρων. Η απελευθέρωση του εμπορίου θα οδηγούσε σε αποτελεσματικά εμπορικά πρότυπα που θα καθορίζονταν από την αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος δηλαδή, από τις σχετικές τιμές σχετικών των παραγωγικών συντελεστών (γη, κεφάλαιο και εργασία). Η υιοθέτηση της αρχής του συγκριτικού πλεονεκτήματος θα εξασφαλίζει ότι μια χώρα θα επιτύχει μεγαλύτερη οικονομική ευημερία μέσω της συμμετοχής της στο διεθνές εμπόριο παρά μέσω της προστασίας του εμπορίου. Η φιλελεύθερη αυτή επιχειρηματολογία για το ελεύθερο εμπόριο βασίζεται στην πεποίθηση ότι ο σκοπός της οικονομικής δραστηριότητας είναι να ωφελήσει τον καταναλωτή και να μεγιστοποιήσει τον παγκόσμιο πλούτο. Το διεθνές εμπόριο μεγιστοποιεί επίσης τις διαθέσιμες επιλογές των καταναλωτών, μειώνει τις τιμές και διευκολύνει την αριστοποίηση στην χρήση των σπάνιων πόρων. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τους υποστηρικτές της, η απελευθέρωση του εμπορίου καταρχάς αυξάνει τον ανταγωνισμό στις εγχώριες αγορές, και έτσι υπονομεύει τις αθέμιτες αντι-ανταγωνιστικές πρακτικές, και παράλληλα μειώνει τις τιμές των αγαθών, αυξάνει τις επιλογές των καταναλωτών και αυξάνει την αποδοτικότητα σε εθνικό επίπεδο. Επιπλέον, το ελεύθερο εμπόριο αυξάνει τόσο τον εθνικό όσο και τον παγκόσμιο πλούτο επιτρέποντας στις χώρες να εξειδικεύονται και άρα να εξαγάγουν τα αγαθά και τις υπηρεσίες στα οποία έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα εισάγοντας ταυτόχρονα τα αγαθά και υπηρεσίες στα οποία δεν έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα. Το ελεύθερο

εμπόριο ενθαρρύνει επίσης την διεθνή εξάπλωση της τεχνολογίας και τεχνογνωσίας σε όλο τον κόσμο και έτσι παρέχει στις αναπτυσσόμενες οικονομίες την ευκαιρία να συγκλίνουν ταχύτερα με πιο προηγμένες οικονομίες. Τέλος, το ελεύθερο εμπόριο ενισχύει τη διεθνή συνεργασία που συνεπάγεται αύξηση των προοπτικών της παγκόσμιας ειρήνης (Gilpin, 2001).

1.4 Τα επιχειρήματα υπέρ του προστατευτισμού

Τα επιχειρήματα υπέρ της προστασίας του εμπορίου μπορούν να διακριθούν σε τρεις κύριες ομάδες. Η πρώτη αφορά την προστασία της εθνικής ασφάλειας. Ειδικότερα, γίνεται η υπόθεση ότι όταν μία χώρα αναγκάζεται να εισάγει κρίσιμα αγαθά από το εξωτερικό τότε καθίσταται ευάλωτη στην πιθανότητα απότομης διακοπής της εισαγωγής των αγαθών αυτών, ιδιαίτερα σε περιόδους παγκόσμιας κρίσης και αναταραχής. Κατά συνέπεια, ο φόβος αυτός υπαγορεύει σε μία χώρα να προστατεύσει τους εγχώριους παραγωγούς, ιδιαίτερα αυτούς οι οποίοι προμηθεύουν την εγχώρια οικονομία με κρίσιμα προϊόντα. Το επιχείρημα της εθνικής ασφάλειας έτσι συνδέεται σε σημαντικό βαθμό με την αναγνώριση της ανάγκης για αυτάρκεια (Krugman & Wells, 2009). Το ζήτημα της εθνικής ασφάλειας και της αυτάρκειας γίνεται περισσότερο εμφανές στην περίπτωση των κλάδων στρατηγικής σημασίας για μία χώρα. Πράγματι υπάρχουν ορισμένες βιομηχανίες, όπως για παράδειγμα η πολεμική βιομηχανία, η οποία συνδέεται άμεσα με ζητήματα ασφαλείας. Όμως και πάλι το επιχείρημα αυτό μοιάζει διάτρητο δεδομένου ότι οι πρώτες ύλες και τα άλλα ενδιάμεσα αγαθά που απαιτούνται για την παραγωγή οποιαδήποτε αγαθού είναι δύσκολο να βρίσκονται σε αυτάρκεια ώστε να συνεχίζεται η παραγωγική διαδικασία ακόμη και σε μία κατάσταση εμπορικής απομόνωσης (Χριστοδούλου & Νίκας, 2012).

Η δεύτερη ομάδα επιχειρημάτων αφορά την προστασία των θέσεων εργασίας. Στην περίπτωση αυτή γίνεται υπόθεση ότι η προστασία από το διεθνές εμπόριο μπορεί να προστατέψει κλάδους της εγχώριας οικονομίας οι οποίοι ανταγωνίζονται με εισαγόμενα αγαθά και κατά συνέπεια να διαφυλάξει, ή και να αυξήσει, τις θέσεις εργασίας στους κλάδους αυτούς. Το επιχείρημα αυτό αποτελεί ένα μόνιμο σημείο διαφωνίας μεταξύ οικονομολόγων και πολιτικών καθώς οι πρώτοι υποστηρίζουν ότι οι θέσεις εργασίας που διατηρούνται με τον τρόπο αυτό σε κάποιους κλάδους χάνονται από κάποιους άλλους, ενώ

οι δεύτεροι δεν πείθονται με την επισήμανση αυτή (Krugman & Wells, 2009). Το επιχείρημα αυτό υπέρ του προστατευτισμού θεμελιώνεται λοιπόν στην αντίληψη ότι όταν η εγχώρια παραγωγή απαλλάσσεται από τα ανταγωνιστικά εισαγόμενα αγαθά τότε οι θέσεις εργασίας όσων απασχολούνται στις εγχώριες επιχειρήσεις προστατεύονται. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι οι εγχώριες επιχειρήσεις δεν είναι αναγκασμένες να αντιμετωπίσουν τον διεθνή ανταγωνισμό και άρα είναι πολύ ευκολότερο να επιβιώσουν. Το επιχείρημα αυτό επιφανειακά μοιάζει πειστικό και καθιστά την προστασία της εγχώριας απασχόλησης ελκυστική. Από την άλλη πλευρά όμως η εθνική οικονομία δεν αποτελείται μόνον από επιχειρήσεις που τελούν υπό προστασία, αλλά και από εξωστρεφείς επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται στις εξαγωγές. Δεδομένης όμως της διεθνώς αλληλεπίδρασης οι εμπορικοί εταίροι μιας χώρας που ασκεί προστατευτική εμπορική πολιτική δεν είναι λογικό να αποδέχονται να παρεμποδίζονται οι δικές τους εξαγωγές αλλά να συνεχίσουν οι ίδιοι να εισάγουν χωρίς εμπορικά εμπόδια. Έτσι, διαμορφώνεται ένα σπирάλ εμπορικών αντιμέτρων (Χριστοδούλου & Νίκας, 2012).

Η τρίτη ομάδα επιχειρημάτων επικεντρώνεται στο ζήτημα της λεγόμενης νηπιακής βιομηχανίας, το οποίο αφορά κατά κύριο λόγο τις χώρες εκείνες οι οποίες βρίσκονται στο στάδιο της εκβιομηχάνισης. Στις χώρες αυτές ορισμένοι εγχώριοι κλάδοι θεωρείται ότι χρήζουν προστασίας στα πρώτα τους βήματα έτσι ώστε να ενισχυθούν και στη συνέχεια να αντιμετωπίσουν τον διεθνή ανταγωνισμό (Krugman & Wells, 2009). Το επιχείρημα της νηπιακής βιομηχανίας είναι ένα από τα παλαιότερα επιχειρήματα που διατυπώθηκαν υπέρ του προστατευτισμού. Το επιχείρημα αυτό, με την αντιπαραβολή που επιχειρεί, παρομοιάζει ένα βιομηχανικό κλάδο ο οποίος βρίσκεται στα πρώτα στάδια της ανάπτυξης του, με ένα νήπιο το οποίο θα πρέπει να προστατεύεται για να επιβιώσει. Από τη στιγμή ωστόσο που ο βιομηχανικός κλάδος αυτός θα απογαλακτιστεί θα μπορεί να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητά του και θα μπορέσει σταδιακά να αντιμετωπίσει το διεθνή ανταγωνισμό χωρίς κάποιο δίκτυο προστασίας. Αν και το επιχείρημα αυτό έχει πράγματι ερείσματα σε κλάδους που τελούν υπό εκβιομηχάνιση, εντούτοις στην πράξη τείνει να προστατεύει κυρίως μη ανταγωνιστικούς κλάδους (Χριστοδούλου & Νίκας, 2012).

1.5 Εμπορικός πόλεμος

Απότοκο του προστατευτισμού είναι σε πολλές περιπτώσεις η εκδήλωση ενός εμπορικού πολέμου. Ειδικότερα, ο εμπορικός πόλεμος είναι μια έννοια η οποία αναφέρεται σε ένα παίγνιο μη συνεργασίας ανάμεσα σε δυο χώρες οι οποίες επιλέγουν το ύψος των δασμών που επιβάλλουν η μία στην άλλη γνωρίζοντας ότι θα υποστούν αντίποινα (Bekkers & Teh, 2019). Ο όρος εμπορικός πόλεμος λοιπόν αναφέρεται σε μία κατάσταση στην οποία δύο χώρες επιδιώκουν να ζημιώσουν όσο περισσότερο μπορούν τον εκατέρωθεν όγκο του εμπορίου. Το πεδίο του οικονομικού πολέμου αυτού είναι το εμπορικό σύστημα και οι αντιμαχόμενες χώρες αξιοποιούν διάφορα μέσα άσκησης εμπορικής πολιτικής έτσι ώστε να περιορίσουν τον όγκο των εισαγωγών η μία της άλλης. Κατά την τρέχουσα περίοδο στο διεθνές εμπορικό σύστημα μαίνεται ένας εμπορικός πόλεμος ανάμεσα σε δύο γίγαντες της διεθνούς οικονομίας, τις ΗΠΑ και την Κίνα. Σε κάθε περίπτωση ο εμπορικός πόλεμος θεωρείται αποτέλεσμα του προστατευτισμού καθώς όταν μία χώρα υψώνει εμπορικά εμπόδια έναντι μιας άλλης τότε εύλογα θα υποστεί τα αντίποινα της μέσω της αντίστοιχης λήψης προστατευτικών μέτρων. Η άμεση συνέπεια ενός εμπορικού πολέμου είναι η συρρίκνωση του διμερούς εμπορίου ανάμεσα στις αντιμαχόμενες χώρες και μία σειρά συνακόλουθων παρενεργειών στις οικονομίες των δύο χωρών. Ένας εμπορικός πόλεμος μάλιστα ακόμα και αν ξεκινά μεταξύ δύο χωρών είναι πολύ πιθανό να επεκταθεί και σε άλλες χώρες οι οποίες δεν συμμετείχαν στην αρχική εμπορική διαμάχη (Yu, 2020).

1.6 Μέσα εμπορικής πολιτικής

Το πιο απλό μέσο εμπορικής πολιτικής είναι ο δασμός. Ο δασμός γίνεται αντιληπτός ως ένας φόρος ο οποίος επιβάλλεται σε ένα εισαγόμενο αγαθό. Ειδικότερα, οι δασμοί διακρίνονται στους *δασμούς κατά είδος*, οι οποίοι επιβάλλονται ως μια σταθερή επιβάρυνση σε κάθε μονάδα εισαγόμενου αγαθού και σε *δασμούς επί της αξίας*, οι οποίοι επιβάλλονται ως ποσοστό πάνω στην αξία του κάθε εισαγόμενου αγαθού. Ανεξάρτητα από τη μορφή του δασμού ωστόσο η σκοπιμότητα της επιβολής του είναι η αύξηση του κόστους των εισαγόμενων αγαθών. Πράγματι οι δασμοί συνιστούν την παλαιότερη και πιο παραδοσιακή μορφή εμπορικής πολιτικής καθώς είναι ένα εργαλείο το οποίο, όχι μόνο προστατεύει την εγχώρια αγορά από τον ξένο ανταγωνισμό, αλλά επιφέρει και πρόσθετα οφέλη (Krugman & Obstfeld, 2011). Η επιβολή ενός δασμού πράγματι θεμελιωδώς

προστατεύει μια εθνική οικονομία από τον διεθνή ανταγωνισμό. Οι δασμοί εξυπηρετούν στην πράξη επιμέρους στόχους. Ειδικότερα, η επιβολή ενός δασμού αυξάνει το κόστος των εισαγόμενων αγαθών και κατά συνέπεια, δεδομένου του νόμου της προσφοράς και της ζήτησης, η ζήτηση για τα εισαγόμενα αυτά αγαθά περιορίζεται. Επιπλέον, οι δασμοί συνεπάγονται κρατικά έσοδα τα οποία εισρέουν στο κράτος. Επίσης, είναι σημαντικό ότι ο περιορισμός των εισαγωγών μέσω της επιβολής ενός δασμού συμβάλλει στην μείωση των πιθανών ελλειμμάτων του ισοζυγίου πληρωμών και στην άμβλυνση των εξωτερικών ανισορροπιών μιας οικονομίας. Τέλος, η επιβολή δασμολογικών εμποδίων συνεπάγεται την προστασία των εγχώριων παραγωγών οι οποίοι και διευρύνουν το μερίδιο που καταλαμβάνουν στην εγχώρια αγορά (Παπάζογλου, 2014).

Ωστόσο, στο σύγχρονο οικονομικό περιβάλλον η σπουδαιότητα των δασμών ως μέσο εμπορικής πολιτικής έχει περιοριστεί. Πλέον οι κυβερνήσεις των διαφόρων χωρών έχουν καταφύγει σε άλλες μορφές μη δασμολογικών εμποδίων. Αναλυτικότερα, οι κύριοι τύποι μη δασμολογικών εμποδίων που χρησιμοποιούνται περιλαμβάνουν τα ακόλουθα. Πρώτον, οι ποσοστώσεις. Η ποσοστώση είναι ένα όριο που εφαρμόζεται στον αριθμό μονάδων (ή στη νομισματική αξία) των εισαγόμενων αγαθών σε μια χώρα σε μια δεδομένη περίοδο. Δεύτερον, οι εθελοντικοί περιορισμοί εξαγωγών (VER). Αυτές είναι ρυθμίσεις με τις οποίες ένας εξαγωγέας ή μια ομάδα εξαγωγέων συμφωνούν με μια χώρα εισαγωγής να περιορίσουν την ποσότητα ενός συγκεκριμένου προϊόντος που πρόκειται να εξάγουν για μια δεδομένη περίοδο. Τρίτον, οι επιδοτήσεις. Αντί του περιορισμού του όγκου των εισαγωγών μια εναλλακτική προστατευτική πολιτική είναι η παροχή επιδότησης στους εγχώριους παραγωγούς ώστε να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητά τους τόσο στην εγχώρια όσο και στις παγκόσμιες αγορές. Τέταρτο, χρονοβόρες διατυπώσεις. Οι σκόπιμες γραφειοκρατικές καθυστερήσεις από τις τελωνειακές και άλλες αρχές μιας χώρας συνεπάγονται ένα σημαντικό διοικητικό και κεφαλαιουχικό κόστος για πολλές εταιρείες το οποίο και παρεμποδίζει τις εισαγωγές. Πέμπτο, εργασιακά και άλλα πρότυπα. Συχνά πολλές χώρες επιβάλλουν πρότυπα ασφάλειας για τα εισαγόμενα προϊόντα αλλά και πρότυπα εργασίας τα οποία υποκρύπτουν ουσιαστικά μια κεκαλυμμένη προστασία των εγχώριων προϊόντων στην βάση μιας διασταλτικής αντίληψης του αθέμιτου ανταγωνισμού (Wall et al., 2009).

1.7 Η εξέλιξη του διεθνούς εμπορίου μεταπολεμικά και η θεσμική του πλαισίωση

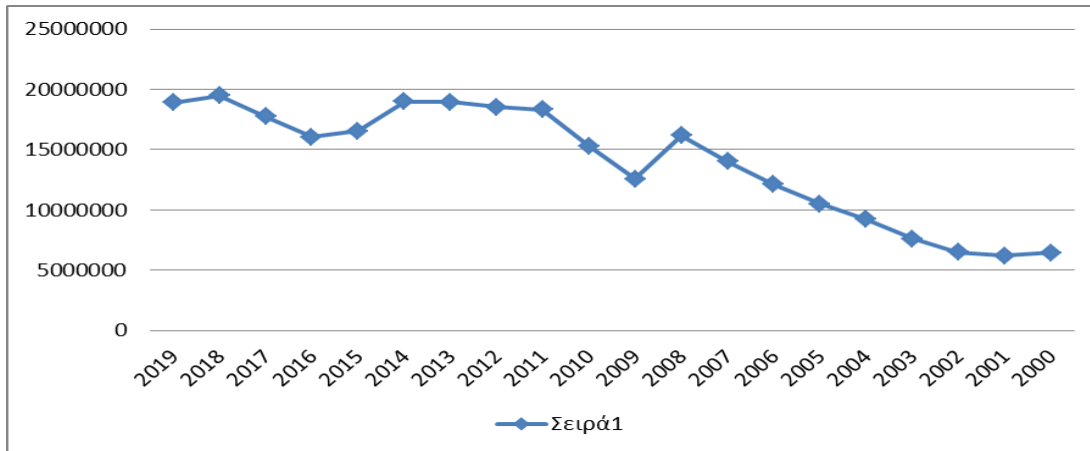
Το καθεστώς του διεθνούς εμπορίου μεταπολεμικά διαμορφώθηκε από τη διάσκεψη του Bretton Woods του 1944 όπου και συμφωνήθηκε η δημιουργία της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (General Agreement on Tariffs and Trade). Από το 1948 ως το 1994 λοιπόν η GATT είχε ως αντικείμενο της την αύξηση των διεθνών εμπορευματικών ροών και τη διαμόρφωση ενός πλαισίου πού θα καθιστά το εμπορευματικό σύστημα περισσότερο δίκαιο και περισσότερο ελεύθερο μέσω της σταδιακής απομάκρυνσης των εμποδίων που δυσχέραιναν τις διεθνείς εμπορευματικές ροές. Έτσι λοιπόν μεταπολεμικά η GATT, μαζί με την Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, αποτέλεσε έναν από τους πυλώνες του διεθνούς οικονομικού συστήματος. Στα σχεδόν πενήντα χρόνια της ύπαρξής της η επιτυχία της GATT στην απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου υπήρξε αναμφισβήτητη καθώς επιτεύχθηκε η μείωση των δασμών και η εξάλειψη πολλών εκ των φραγμών του διεθνούς εμπορίου. Η GATT έτσι οδήγησε στην αύξηση των διεθνών του όγκου του διεθνούς εμπορίου και κατέστησε σαφές ότι ένα πολυμερές εμπορικό σύστημα μπορεί να ωθήσει την ανάπτυξη. Ωστόσο, η GATT είχε έναν εθελοντικό χαρακτήρα και ως εκ τούτου ήταν περισσότερο ένα διεθνές διαπραγματευτικό εμπορικό forum παρά ένας διεθνής οργανισμός, ο οποίος διέθετε αρμοδιότητες να θεσπίσει διεθνείς κανόνες εμπορίου (Μανώλη & Μαρής, 2015).

Έτσι λοιπόν από την δεκαετία του 1970 και έπειτα, εξαιτίας της διεθνούς οικονομικής ύφεσης, πολλά κράτη ξεκίνησαν να θέτουν μη δασμολογικά εμπόδια και να επινοούν νέες μορφές προστασίας επιδιώκοντας παράλληλα διμερείς, παρά πολυμερείς, εμπορικές συμφωνίες. Η GATT θεωρούνταν πλέον ένας παρωχημένος οργανισμός ο οποίος δεν μπορούσε να ενσωματώσει το σύγχρονο πολύπλοκο διεθνές εμπορικό περιβάλλον. Κατά συνέπια είχαν διαμορφωθεί οι συνθήκες για τη δημιουργία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) του 1995. Ο ΠΟΕ διέθετε νέους μηχανισμούς και διαδικασίες τα οποία μπορούσαν να ρυθμίσουν αποτελεσματικότερα τις διεθνείς εμπορικές δραστηριότητες. Έτσι λοιπόν από τα μέσα του 1990 ο συντονισμός και η ρύθμιση του διεθνούς εμπορικού συστήματος τέθηκε υπό την αρμοδιότητα του ΠΟΕ. Στο πλαίσιο αυτό οι βασικές λειτουργίες του ΠΟΕ, μέλη του οποίου αποτελούν σήμερα τα περισσότερα κράτη διεθνώς,

είναι η διαχείριση των εμπορικών συμφωνιών, η διαμόρφωση ενός διεθνούς forum διαπραγματεύσεων, η επίλυση εμπορικών διενέξεων, η παρακολούθηση των ασκούμενων εμπορικών πολιτικών, η παροχή τεχνικής βοήθειας αλλά και η συνέργεια με άλλους φορείς (Μανώλη & Μαρής, 2015).

Στο παρακάτω Γράφημα 1 παρατηρείται η εξέλιξη του όγκου των συναλλαγών του διεθνούς εμπορίου κατά την περίοδο 2000-2019 σύμφωνα με στοιχεία που αντλήθηκαν από την online βάση δεδομένων του ΠΟΕ. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι από το 2000 ως και το 2008, όπου και εκδηλώθηκε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, το διεθνές εμπόριο ακολούθησε πολύ ταχείς ρυθμούς ανάπτυξης καθώς υπερδιπλασιάστηκε από το επίπεδο των 6,45 τρις. δολαρίων το 2000 στο επίπεδο των 16,16 τρις. δολαρίων το 2008. Την περίοδο 2009-2010 υπήρξε μία καθίζηση του διεθνούς εμπορίου. Η καθίζηση αυτή ακολουθήθηκε από μία εκ νέου αύξηση του διεθνούς εμπορίου η οποία το 2014 ξεπέρασε τα 19 τρις. Δολάρια. Μετά από μία απότομη κάμψη το 2015 η αξία του διεθνούς εμπορίου ξανα-τέθηκε σε πορεία αύξησης με αποτέλεσμα το 2018 να κορυφωθεί στο επίπεδο των 19,46 τρις. Δολαρίων.

Γράφημα 1. Αξία συναλλαγών διεθνούς εμπορίου αγαθών (εκατ. δολάρια)

Πηγή: WTO, <https://timeseries.wto.org/>

2. Ο εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ-Κίνας

Οι ΗΠΑ και η Κίνα είναι οι δύο μεγαλύτεροι εμπορικοί ηγέτες στον κόσμο. Οι ΗΠΑ υποστήριξαν αρχικά την Κίνα για την ένταξή της στο παγκόσμιο εμπόριο όμως κατά τα τελευταία χρόνια την κατηγορούν όλο και εντονότερα ότι ακολουθεί αθέμιτες εμπορικές πολιτικές. Έτσι, οι ΗΠΑ αύξησαν τους δασμούς κατά των κινεζικών εισαγωγών και η Κίνα έλαβε αντίποινα κατά των αυξήσεων των δασμών αυτών με αποτέλεσμα οι δύο χώρες να εισέρθουν σε περίοδο εμπορικού πολέμου και να εφαρμόζουν προστατευτικές πολιτικές η μία έναντι της άλλης. Αυτές οι προστατευτικές πολιτικές μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας θεωρούνται ως ένα επεισόδιο εμπορικού πολέμου το οποίο δυνητικά επηρεάζει αρνητικά την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου αλλά και τον όγκο των εμπορευματικών συναλλαγών διεθνώς (Yilmaz, 2020). Στα παρακάτω υποκεφάλαια εξετάζονται ορισμένες από τις σημαντικότερες διαστάσεις αυτού του εμπορικού πολέμου.

2.1 Αναδρομή στις σχέσεις ΗΠΑ Κίνας

Οι σχέσεις ανάμεσα στις ΗΠΑ και στην Κίνα χαρακτηρίζονται στη σύγχρονη εποχή από μία διαρκή και εντεινόμενη ένταση. Η αντιπαράθεση αυτή εντοπίζεται σε μία μεγάλη ποικιλία ζητημάτων που άπτονται της εθνικής ασφάλειας, του εμπορίου, της οικονομικής ανάπτυξης, της προστασίας του περιβάλλοντος, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κτλ. Η επιδείνωση των σχέσεων ανάμεσα στην ΗΠΑ και στην Κίνα είναι εύλογη λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η ταχύτατη οικονομική ανάπτυξη της Κίνας κατά της προηγούμενες δεκαετίες την κατέστησε μία από τις σημαντικότερες οικονομικές, πολιτικές και στρατιωτικές δυνάμεις διεθνώς. Ωστόσο και οι δύο χώρες έχουν δείξει ότι δεν επιθυμούν και δεν επιδιώκουν οι μεταξύ τους σχέσεις να εκτραχυνθούν και να οδηγηθούν σε μία σύγκρουση αντίστοιχη των μεγάλων δυνάμεων προηγούμενων εποχών. Με διάφορες διακυμάνσεις οι δύο χώρες επιδιώκουν την αρμονική συνύπαρξη και την αμοιβαία επωφελή συνεργασία. Αλλά, η οικοδόμηση μιας σχέσης που αποφεύγει τον ανταγωνισμό και τις συγκρούσεις παραμένει ένα δύσκολο εγχείρημα καθώς Ουάσιγκτον και Πεκίνο εκφράζουν μια βαθιά δυσπιστία στις μεταξύ τους σχέσεις. Πράγματι, αν και οι ΗΠΑ και η Κίνα είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό αλληλοεξαρτώμενες εξαιτίας των μεταξύ τους εμπορικών σχέσεων, οι ευρύτερες σχέσεις τους χαρακτηρίζονται από μία δυσπιστία η

οποία εκπορεύεται από τα διαφορετικά τους πολιτικά και οικονομικά συστήματα, αλλά και από ζητήματα που άπτονται της εθνικής ασφάλειας (Lawrence, 2013).

Στη σύγχρονη εποχή, η γεωπολιτική και γεωοικονομική ατζέντα διεθνώς κυριαρχείται από τον συνεχιζόμενο ανταγωνισμό ΗΠΑ-Κίνας καθώς από την μια πλευρά οι ΗΠΑ προσπαθούν να παρατείνουν την πρωτοκαθεδρία τους στην διεθνή αρένα και να αποτρέψουν την άνοδο της Κίνας, ενώ από τη άλλη πλευρά η Κίνα προσπαθεί να καθιερωθεί ως ηγεμόνας στο ανατολικό ημισφαίριο. Τα εντελώς αντίθετα εθνικά συμφέροντα Ουάσινγκτον και Πεκίνου έχουν οδηγήσει σε μια επιθετική αντιπαράθεση για κυριαρχία. Αναλυτικότερα, στα τέλη της δεκαετίας του 1990 ύστερα από την αποχώρηση των σοβιετικών δυνάμεων από το Αφγανιστάν και την πτώση του τείχους του Βερολίνου διαφαίνονταν ήδη η επικείμενη κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης η οποία επήλθε το 1991. Η ριζική αυτή μεταβολή στο διεθνές σύστημα οδήγησε στην ανάδυση ενός μονοπολικού διεθνούς συστήματος όπου οι ΗΠΑ αναδείχθηκαν ως η μόνη υπερδύναμη στη διεθνή αρένα. Ο δυτικός αυτός θρίαμβος επί του κομμουνισμού μεταφράστηκε ως μία επιθυμία των κρατών να εκδημοκρατίσουν το πολιτικό του σύστημα, να φιλελευθεροποιήσουν την οικονομία τους και να ενσωματωθούν στην κυριαρχούμενη από τις ΗΠΑ διεθνή τάξη πραγμάτων. Στο πλαίσιο αυτό η Κίνα και η Ρωσία την περίοδο εκείνη ήταν οι μόνες μεγάλες δυνάμεις οι οποίες αντιτίθονταν στην αμερικάνικη επικυριαρχία αδυνατώντας ωστόσο να αμφισβητήσουν την υπεροχή της. Ωστόσο, η Κίνα με εξαιρετικά ταχύ ρυθμό άρχισε να ενισχύει την οικονομική της ισχύ και να συμβάλει στην αμφισβήτηση του μονοπολικού διεθνούς συστήματος. Στην πραγματικότητα η Κίνα σε λίγες μόλις δεκαετίες μεταμορφώθηκε από μία γεωργική οικονομία σε μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές δυνάμεις του κόσμου. Επακόλουθο της οικονομικής της ανάπτυξης ήταν και η ενίσχυση της πολιτικής της επιρροής στην περιοχή της Ασίας αλλά και διεθνώς. Το γεγονός αυτό έρχονταν σε αντίθεση με τα συμφέροντα των ΗΠΑ αλλά και των συμμάχων της οι οποίες επιδίωκαν να διατηρήσουν την τότε υφιστάμενη ισορροπία ισχύος. Η ανάδυση ωστόσο της Κίνας αμφισβητούσε την καθεστηκυία τάξη και ως εκ τούτου σήμερα παρατηρείται μία έντονη εχθρότητα και ανταγωνισμός ανάμεσα στις ΗΠΑ και στην Κίνα. Η αντιπαράθεση αυτή αποκρυσταλλώνεται στον ανταγωνισμό για πολιτική επιρροή, στις οικονομικές και εμπορικές αντιπαραθέσεις αλλά και στην ιδεολογική μάχη για τα μοντέλα τα οποία προωθούνται από τις ΗΠΑ και την Κίνα. Αυτό που πραγματικά

επιδείνωσε τις σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας ήταν όμως οι διαρκώς αυξανόμενες διαφωνίες σχετικά με την συναλλαγματική ισοτιμία δολαρίου/γιουάν και τις εμπορευματικές ροές μεταξύ των δύο κρατών (Zaidi & Saud, 2020).

Οι ΗΠΑ και η Κίνα λοιπόν, εξαιτίας της θέσης τους στο διεθνές σύστημα είναι αναπόφευκτο να ανταγωνίζονται μεταξύ τους. Η μετάβαση του διεθνούς συστήματος από ένα μονοπολικό σε ένα πολυ-πολικό σύστημα εντείνει τον ανταγωνισμό ισχύος. Πράγματι, στο διεθνές σύστημα που διαμορφώθηκε μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου υπήρξαν δύο πόλοι ισχύος, οι ΗΠΑ και η Σοβιετική Ένωση με συντριπτική υπεροχή έναντι των άλλων κρατών. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης σηματοδότησε την λήξη του διπολικού συστήματος και την ανάδειξη των ΗΠΑ ως την μόνη υπερδύναμη η οποία και αξιοποιώντας το μονοπολικό αυτό διεθνές σύστημα δημιούργησε μια νέα παγκόσμια τάξη. Η αναδίπλωση όμως της αμερικανικής ισχύος οδήγησε τελικά σε ένα πολυ-πολικό σύστημα όπου η στρατιωτική, οικονομική και πολιτική ισχύς κατανέμεται μεταξύ πολλών ισχυρών κρατικών δρώντων όπως οι ΗΠΑ, η Κίνα, η Ρωσία, η Ινδία και η Ευρωπαϊκή Ένωση (Κουσκουβέλης, 2010). Στο πλαίσιο όμως ενός πολύ-πολικού συστήματος οι ΗΠΑ και η Κίνα δεν προορίζονται σε βίαιες συγκρούσεις ή ψυχρό πόλεμο. Οι μεταβολές στο διεθνές σύστημα αναμένεται να επηρεάσουν τον ανταγωνισμό μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας για πολλές δεκαετίες, αλλά αυτό δεν οδηγεί κα' ανάγκη σε γενικό πάγωμα της συνεργασίας και του διαλόγου. Σε αντίθεση με τις σχέσεις ΗΠΑ-Σοβιετικής Ένωσης, οι ΗΠΑ και η Κίνα δεν συμμετέχουν σε αγώνα στον οποίο η κάθε πλευρά πιστεύει ότι απειλείται η επιβίωση της. Η Κίνα άλλωστε δεν είναι κάτι αντίστοιχο της Σοβιετικής Ένωσης και δεν θα μπορούσε να αναπτύξει ψυχροπολεμικές σχέσεις με τις ΗΠΑ. Αντίθετα, Η Κίνα, αντί να απομονωθεί από την παγκόσμια οικονομία από το τέλος της μαοϊκής εποχής, έκρινε ότι μπορεί να επωφεληθεί από τη συμμετοχή της στην οικονομική τάξη πραγμάτων μετά τον υπό την ηγεσία των ΗΠΑ. Στο πλαίσιο αυτό η συμμετοχή της Κίνας στο διεθνές εμπόριο συνέβαλε στην άνοδό της και στον εντεινόμενο ανταγωνισμό ΗΠΑ-Κίνας, αλλά δημιούργησε επίσης και ευκαιρίες συνεργασίας. Πράγματι, η μεταβαλλόμενη ισορροπία ισχύος οδήγησε σε επανεξέταση των διμερών όρων εμπορίου και εντατικοποίηση του οικονομικού ανταγωνισμού, χωρίς όμως να αποκλείεται η πιθανότητα συνεργασίας σε διμερείς και παγκόσμιες υποθέσεις (Ross, 2020).

2.2 Εξέλιξη εμπορικού πολέμου

Η Κίνα και οι ΗΠΑ είναι οι δύο μεγαλύτερες οικονομίες στον κόσμο. Οι εθνικές οικονομίες των δύο αυτών χωρών δεν είναι μεγάλες μόνο σε όρους ΑΕΠ αλλά και σε όρους άμεσων ξένων επενδύσεων και διεθνών εμπορικών συναλλαγών. Αναμφισβήτητα, η σχέση μεταξύ των δύο χωρών έχει τεράστιες επιπτώσεις όχι μόνο στις οικονομίες τους αλλά και στην παγκόσμια οικονομία. Παρά το γεγονός αυτό κατά τα τελευταία χρόνια μαίνεται ένας εμπορικός πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας, ο οποίος ξεκίνησε στις αρχές του 2018: οι ΗΠΑ αύξησαν τους δασμούς σε μια σειρά εμπορευμάτων που εισάγονταν από την Κίνα και, στη συνέχεια, η Κίνα αντέδρασε επιβάλλοντας δασμούς σε εισαγωγές από τις ΗΠΑ. Ο εμπορικός πόλεμος αυτός δεν σταμάτησε στον πρώτο γύρο αλλά οι ΗΠΑ και η Κίνα κλιμάκωσαν τις προστατευτικές τους πολιτικές (Qiu et al., 2019).

Στο πλαίσιο αυτό επιχειρείται παρακάτω μια αναλυτική παρουσίαση των κυριότερων επεισοδίων που αφορούν την εκδήλωση και κλιμάκωση του εμπορικού πολέμου ΗΠΑ-Κίνας σύμφωνα με τους Wong & Chipman-Koty (2020):

Οι εντάσεις στις εμπορικές σχέσεις των ΗΠΑ και της Κίνας είχαν εμφανιστεί ήδη από το 2017 όταν ο ΠΟΕ αποφάσισε να δώσει στην Κίνα το status της οικονομίας της αγοράς. Το γεγονός αυτό προκάλεσε αντίδραση από τις ΗΠΑ γιατί η απόφαση αυτή περιόριζε την λήψη προστατευτικών μέτρων έναντι εταιρειών από την Κίνα. Έτσι, οι ΗΠΑ αρνήθηκαν να αναγνωρίσουν την Κίνα ως οικονομία της αγοράς και αυτό ήταν το πρώτο βήμα αντιπαράθεσης στο πεδίο αυτό. Άλλωστε η εκλογή του Προέδρου Τραμπ βασίστηκε σε μία ρητορική η οποία μεταξύ άλλων καταφέρονταν και εναντίον της Κίνας. Παρόλα αυτά οι ηγέτες των ΗΠΑ και της Κίνας συναντήθηκαν στη Φλόριντα και συμφώνησαν σε ένα πλάνο 100 ημερών προκειμένου να διευθετήσουν τις εμπορικές τους διαφορές σε διμερές επίπεδο.

Η πολιτική αυτή του Προέδρου Τραμπ εντοπίζονταν άλλωστε στη στρατηγική εθνικής ασφάλειας, που εγκρίθηκε τον Δεκέμβριο του 2017. Η στρατηγική αυτή εισήγαγε περιορισμούς στις επενδύσεις της Κίνας στην αμερικανική τεχνολογία, τον αυστηρότερο έλεγχο των εξαγωγών και την επέκταση της λίστας προϊόντων διπλής χρήσης (dual use products) που δεν μπορούσαν να αποσταλούν στην Κίνα. Επίσης, στις εταιρείες των ΗΠΑ απαγορεύτηκε να συνεργάζονται με εγγεγραμμένες κινεζικές εταιρείες στη λεγόμενη

Entity List χωρίς πρώτα να λάβουν την έγκριση της αμερικανικής κυβέρνησης (Karustina et al., 2020).

Στο πλαίσιο αυτό τον Αύγουστο του 2017, το Γραφείο του Εκπροσώπου Εμπορίου των ΗΠΑ / United States Trade Representative λαμβάνοντας πρώτα έγκριση από την κυβέρνηση των ΗΠΑ ξεκίνησε έρευνα με βάση το άρθρο 301 του νόμου περί εμπορίου του 1974 σχετικά με τους νόμους, τις πολιτικές, δράσεις και τις πρακτικές της Κίνας σχετικά με τη μεταφορά τεχνολογίας, την πνευματική ιδιοκτησία και την καινοτομία. Η έρευνα αυτή δηλαδή επικεντρώνονταν στις καταχρηστικές και παράνομες κινεζικές βιομηχανικές πρακτικές και κυβερνητικές παρεμβάσεις εις βάρος των επενδύσεων και των δραστηριοτήτων των εταιρειών των ΗΠΑ. Έτσι, το Γραφείο του Εκπροσώπου Εμπορίου των ΗΠΑ πρότεινε την αύξηση των δασμών, της επίλυση των εμπορικών διαφορών με την Κίνα μέσω του μηχανισμού του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και την επιβολή επενδυτικών περιορισμών με στόχο τον εξαναγκασμό της Κίνας να άρει τις εμπορικές πρακτικές της (Qiu et al., 2019).

Σημειώνεται ότι λίγους μήνες νωρίτερα, το Γραφείο του Εκπροσώπου Εμπορίου των ΗΠΑ εξουσιοδοτήθηκε επίσης να διερευνήσει εάν οι εισαγωγές χάλυβα και αλουμινίου αποτελούν απειλή για την εθνική ασφάλεια. Τον Νοέμβριο του 2017 ο Τραμπ επισκέπτεται την Κίνα και οι σχέσεις των δύο χωρών θεωρούνται ότι έχουν εξομαλυνθεί ενώ λίγο νωρίτερα συμφώνησαν να διαπραγματευτούν μια εμπορική συμφωνία η οποία θα έδινε στις αμερικανικές επιχειρήσεις μεγαλύτερη πρόσβαση στις χρηματαγορές της Κίνας, όπως επίσης και στην αγορά ενέργειας και στην γεωργία, ενώ οι κινεζικές εταιρείες θα αποκτούσαν μεγαλύτερη πρόσβαση σε ορισμένες αγορές τροφίμων στις ΗΠΑ. Τον Φεβρουάριο του 2018 όμως οι ΗΠΑ επέβαλλαν δασμό 30% σε όλες τις εισαγωγές ηλιακών συλλεκτών (αξίας 8,5 δις. δολαρίων) και δασμό 20% στις εισαγωγές πλυντηρίων ρούχων (αξίας 1,8 δις. δολαρίων).

Η 23η Μαρτίου 2018 θεωρείται ότι ήταν η επίσημη ημερομηνία έναρξης του εμπορικού πολέμου ΗΠΑ-Κίνας καθώς ο αμερικανός Πρόεδρος, Ντ. Τράμπ, υπέγραψε το «Προεδρικό Μνημόνιο με στόχο την οικονομική επιθετικότητα της Κίνας / Presidential Memorandum Targeting China's Economic Aggression». Στο μνημόνιο αυτό προβλέπονταν η καταγγελία των πρακτικών που ασκούσαν οι κινεζικές εταιρείες στον

ΠΟΕ, ο περιορισμός των ξένων επενδύσεων σε κρίσιμος τεχνολογικούς τομείς και η επιβολή δασμών σε κινέζικα προϊόντα που αφορούσαν κυρίως την αεροναυπηγία, τις τεχνολογίες IT και τον μηχανολογικό εξοπλισμό.

Τον Μάρτιο του 2018 οι ΗΠΑ επέβαλαν δασμό 25% σε όλες τις εισαγωγές χάλυβα (εκτός από την Αργεντινή, την Αυστραλία, τη Βραζιλία και τη Νότια Κορέα) και δασμό 10% σε όλες τις εισαγωγές αλουμινίου (εκτός από την Αργεντινή και την Αυστραλία). Αντιδρώντας, τον Απρίλιο του 2018 η Κίνα επέβαλε δασμούς (που κυμαίνονται από 15-25%) σε 128 προϊόντα (αξίας 3 δις. δολαρίων ΗΠΑ) συμπεριλαμβανομένων φρούτων, κρασιού, προϊόντων χάλυβα και αλουμινίου, χοιρινό κ.α. σε αντίποινα για τους δασμούς σε χάλυβα και αλουμίνιο των ΗΠΑ.

Στη συνέχεια οι ΗΠΑ δημοσιοποιούν μία αρχική λίστα με 1.334 προϊόντα (αξίας 50 δις. δολαρίων) στα οποία δυνητικά θα μπορούσε να επιβληθεί δασμός 25%. Αντιδρώντας, η Κίνα δημοσιοποίησε αντίστοιχη λίστα με 106 προϊόντα αντίστοιχης αξίας και κυρίως αυτοκίνητα, χημικά προϊόντα κ.α. Τον Απρίλιο του 2018 επίσης το αμερικανικό Υπουργείο Εμπορίου κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η κινεζική εταιρεία τηλεπικοινωνιών ZTE παραβίασε τις αμερικανικές κυρώσεις και απαγόρευσε στις εταιρείες των ΗΠΑ να συνεργάζονται με την ZTE για επτά χρόνια.

Από τον Μάιο του 2018 ΗΠΑ και η Κίνα αρχίζουν να διαπραγματεύονται ορισμένα εμπορικά ζητήματα με κύριο αμερικανικό αίτημα τη μείωση του μεταξύ τους εμπορικού ελλείμματος κατά 200 δις. δολάρια σε περίοδο δύο ετών. Αν και οι διαπραγματεύσεις αυτές δεν είχαν αποτέλεσμα εντούτοις οι δύο χώρες αμβλύνουν προσωρινά το μεταξύ τους εμπορικό πόλεμο. Τον Ιούνιο του 2018 ωστόσο Οι ΗΠΑ οριστικοποιούν την αρχική λίστα και επιβάλλουν 25% δασμό σε 818 προϊόντα, αντί 1.334. Προχωρώντας σε αντίστοιχη ενέργεια η Κίνα επιβάλλει 25% δασμό σε 545 προϊόντα, αντί 106, αξίας 34 δις. δολαρίων.

Στους επόμενους μήνες ο εμπορικός πόλεμος εντατικοποιείται καθώς οι αμερικανικές αρχές δημοσιοποιούν καινούργια λίστα προϊόντων με προέλευση την Κίνα αξίας 200 δις. δολαρίων στα οποία θα επιβάλλονταν δασμός 25%. Τα προϊόντα αυτά περιλάμβαναν κυρίως καταναλωτικά προϊόντα, χημικά προϊόντα, κατασκευαστικά υλικά, υφάσματα εργαλεία, τρόφιμα και αγροτικά προϊόντα, ηλεκτρονικό εξοπλισμό και ανταλλακτικά

αυτοκινήτων. Οι Αμερικανικές αρχές επίσης στοχοποίησαν 44 κινέζικες εταιρείες εγείροντας ζητήματα εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ. Στη συνέχεια η Κίνα αντιδρώντας στην πιθανή νέα επιβολή δασμών από την πλευρά των ΗΠΑ ανακοινώνει τον Αύγουστο μια καινούργια λίστα περισσότερων από 5.000 προϊόντων με προέλευση τις ΗΠΑ αξίας 60 δις. δολαρίων στα οποία θα μπορούσε να επιβληθεί πρόσθετος δασμός από 5 έως 25%. Τα προϊόντα αυτά περιλάμβαναν κυρίως αγροτικά προϊόντα, τρόφιμα, χημικά και μηχανολογικό εξοπλισμό. Η όξυνση του εμπορικού πολέμου οδήγησε τον Αυγούστο του 2018 σε συνομιλίες μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας και σε αναζήτηση τρόπων προκειμένου να αποφύγουν την εμβάθυνση της εμπορικής διαμάχης και την κλιμάκωση των δασμών οι συζητήσεις ωστόσο δεν απέδωσαν καρπούς.

Έτσι λοιπόν ο εμπορικός πόλεμος συνεχίστηκε και το Σεπτέμβριο του 2018 ο Πρόεδρος Τραμπ απειλεί να επιβάλλει ακόμα περισσότερους δασμούς που ουσιαστικά κάλυπταν το σύνολο των κινεζικών εξαγωγών. Το Σεπτέμβριο του 2018 λοιπόν οριστικοποιήθηκε η λίστα δασμών ύψους σε κινεζικά προϊόντα αξίας 200 δις. δολαρίων. Ο αρχικός δεσμός θα ήταν στο 10% και στη συνέχεια θα αυξάνονταν στο 25%, ενώ η Κίνα ανακοίνωσε ότι θα εισαγάγει δασμούς σε εισαγόμενα αμερικανικά προϊόντα αξίας 60 δις. και παράλληλα ακύρωσε τις εμπορικές διαπραγματεύσεις με τις ΗΠΑ αλλά και εξέδωσε μία Λευκή Βίβλο αναφορικά με τη θέση της κυβέρνησης ως προς τις διμερείς εμπορικές σχέσεις ΗΠΑ Κίνας

Τον Οκτώβριο του 2018 αντιπρόσωποι των δύο χωρών επανήλθαν σε διαπραγματεύσεις προκειμένου να προετοιμάσουν το έδαφος για την συνάντηση των δύο ηγετών στο περιθώριο της συνάντησης των G20 στην Αργεντινή το Νοέμβριο του ίδιου έτους. Παρόλα αυτά η κυβέρνηση των ΗΠΑ διατύπωσε προτάσεις για τον έλεγχο των εξαγωγών που αφορούσαν τις νέες τεχνολογίες όπως η τεχνητή νοημοσύνη και η ρομποτική καθώς θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για στρατιωτικούς σκοπούς. Αν και οι πολιτικές αυτές δεν προσδιόριζαν ρητά την Κίνα θεωρήθηκε ότι αποτελούσαν μέρος της αμερικανικής προσπάθειας να αποτρέψει την Κίνα από το να αποκτήσει ευαίσθητη τεχνολογία. Στο περιθώριο της συνάντησης των G20 στις αρχές του Δεκεμβρίου του 2018 οι ΗΠΑ και η Κίνα συμφώνησαν να αποκλιμακώσουν τον εμπορικό πόλεμο και να αποφύγουν την αύξηση των υφιστάμενων δασμών και την επιβολή νέων για τους επόμενους τρεις μήνες μέχρις ότου οι δύο πλευρές να καταλήξουν σε μία εμπορική συμφωνία.

Πράγματι, και οι δύο πλευρές έδειξαν έμπρακτα την θέληση τους να αποφύγουν την περαιτέρω όξυνση του μεταξύ τους εμπορικού πολέμου και τον Ιανουάριο του 2019 ξεκίνησαν εμπορικές διαπραγματεύσεις στο Πεκίνο. Οι συζητήσεις αυτές χωρίστηκαν σε δύο πεδία και πιο συγκεκριμένα στο εμπορικό πεδίο, που αφορούσε σημαντικές εμπορικές ανισορροπίες σε διάφορους οικονομικούς κλάδους, και στο διαρθρωτικό παιδιών, που αφορούσε τη μεταφορά τεχνολογίας, την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και την επιβολή μη δασμολογικών εμποδίων. Οι συζητήσεις αυτές υπήρξαν θετικές χωρίς ωστόσο να έχουν πρακτικά αποτελέσματα.

Στο επόμενο διάστημα ο εμπορικός πόλεμος συνεχίστηκε χωρίς κλιμάκωση με τους αντιπροσώπους των δύο χωρών να αδυνατούν όμως να έρθουν σε ουσιαστική επικοινωνία. Ενδεικτικό είναι ότι ενώ ο Πρόεδρος Τραμπ είχε ανακοινώσει ότι θα συναντήσει τον κινέζο Πρόεδρο στη συνέχεια υπαναχώρησε. Το Φεβρουάριο του 2019 ωστόσο ο Κινέζος Πρόεδρος Xi Jinping επιδεικνύοντας την πρόθεση του να συμβάλλει στην επίλυση των εμπορικών διαφορών δέχτηκε να συναντηθεί με τους Αμερικανούς διαπραγματευτές στο Πεκίνο.

Οι διαπραγματεύσεις συνεχίστηκαν στην Ουάσινγκτον αυτή τη φορά και ο Πρόεδρος Τραμπ εξέφρασε δημοσίως την αισιοδοξία του για την εξομάλυνση των εμπορικών σχέσεων των δύο χωρών ανακοινώνοντας παράλληλα ότι θα παρατείνει το πάγωμα του εμπορικού πολέμου. Δείχνοντας καλές προθέσεις και οι δύο χώρες λοιπόν προχώρησαν σε ενέργειες που υποδείκνυαν την άμβλυνση του εμπορικού πολέμου προσπαθώντας εκατέρωθεν να καθησυχάσουν τον εμπορικό τους εταίρο για την πρόθεση τους να αποκλιμακώσουν την ένταση. Έτσι λοιπόν το επόμενο διάστημα υπάρχουν διαρκείς συζητήσεις και διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο πλευρών οι οποίες διεξάγονται τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Κίνα οδεύοντας προς την οριστικοποίηση μιας διμερούς εμπορικής συμφωνίας αλλά και στην καθιέρωση μηχανισμών οι οποίοι θα εγγυώνται την εφαρμογή της

Ωστόσο, το Μάιο του 2019 ο Πρόεδρος Τραμπ απειλεί ότι θα ξεπαγώσει τον εμπορικό πόλεμο και θα πραγματοποιήσει την αύξηση του ύψους των δασμών που έχουν επιβληθεί στα κινέζικα προϊόντα από το 10 στο 25%. Επιπλέον, ο Τραμπ απείλησε ότι θα εισάγει νέους δεσμούς σε κινεζικά εισαγόμενα προϊόντα αξίας 325 δις. δολαρίων. Με τον τρόπο

αυτό ουσιαστικά όλα τα κινέζικα προϊόντα θα πλήττονταν από τα προστατευτικά αυτά μέτρα. Η ενέργεια αυτή του Τραμπ ερμηνεύτηκε ως μία αντίδραση στην προσπάθεια της Κίνας να επανα-διαπραγματευτεί την προς οριστικοποίηση συμφωνία υπαναχωρώντας στις αρχικές δεσμεύσεις της.

Έτσι λοιπόν το Μάιο του 2019 η αμερικανική κυβέρνηση υλοποίησε τις απειλές της και αύξησε τον δασμό από 10% στο 25% για ένα μεγάλο αριθμό κινεζικών προϊόντων. Η απόφαση αυτή σηματοδότησε προφανώς τον τερματισμό της ανακωχής ανάμεσα στην Ουάσινγκτον και στο Πεκίνο και πολύ σημαντικότερο την κλιμάκωση του εμπορικού πολέμου μεταξύ τους καθώς τελικά οι διαπραγματεύσεις οδηγήθηκαν σε αποτυχία. Σε αντίδραση η Κίνα δήλωσε επίσημα ότι θα προχωρούσε σε αναγκαία αντίμετρα. Έτσι λοιπόν αμέσως μετά η κινεζική κυβέρνηση προχώρησε επίσης σε αύξηση των δασμών που είχε επιβάλει ήδη στα αμερικανικά προϊόντα.

Μεταξύ των ενεργειών που συντέλεσαν στην εντατικοποίηση του εμπορικού πολέμου μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας ήταν και το γεγονός ότι η αμερικανική κυβέρνηση ενέταξε την Huawei στην *Entity List* απαγορεύοντας ουσιαστικά στις αμερικάνικες εταιρείες να έρθουν σε οποιαδήποτε συναλλαγή με την κινεζική εταιρεία τηλεπικοινωνιών χωρίς την έγκριση της κυβέρνησης. Η Κίνα αντιδρώντας σε αυτή την ενέργεια, δεδομένου και του μεγέθους της εταιρείας της Huawei ανακοίνωσε ότι θα διαμορφώσει και αυτή μία *Entity List* στην οποία θα εντάσσονται ξένες επιχειρήσεις και οργανισμοί αλλά και ιδιώτες, οι οποίοι δεν εναρμονίζονται με τους κανόνες της αγοράς, παραβιάζουν τα υφιστάμενα συμβόλαια, λειτουργούν με αθέμιτο τρόπο και γενικότερα ζημιώνουν τα νόμιμα συμφέροντα των κινεζικών επιχειρήσεων. Η κινεζική κυβέρνηση προχώρησε στην δημοσίευση επίσης μιας νέας Λευκής Βίβλου που αποκήρυσσε τις μονομερείς προστατευτικές ενέργειες των ΗΠΑ, άσκησε κριτική στην υπαναχώρηση των ΗΠΑ από τις εμπορικές διαπραγματεύσεις και υπογράμμισε την επιθυμία του Πεκίνου να βρει εύλογες λύσεις.

Τον Ιούνιο του 2019 ωστόσο πριν από την συνάντηση των G20 στην Οσάκα της Ιαπωνίας οι πρόεδροι των ΗΠΑ και της Κίνας επαν-εκκίνησαν τις συζητήσεις σχετικά με τις εμπορικές τους διενέξεις και συμφώνησαν να συναντηθούν προκειμένου να διευθετήσουν αυτόν τον συνεχιζόμενο εμπορικό πόλεμο στο περιθώριο της συνόδου των G20. Ο Τραμπ είχε ήδη απειλήσει ότι θα επιβάλει δασμούς στα υπόλοιπα εισαγόμενα κινέζικα προϊόντα

ανάλογα με την πορεία των εμπορικών διαπραγματεύσεων αλλά και πρόσθεσε και άλλες κινεζικές εταιρείες στην *Entity List*. Τελικά, πράγματι υπήρξε η επανεκκίνηση των διαπραγματεύσεων η οποία ακολουθήθηκε από την χαλάρωση των περιορισμών που είχε θέσει η αμερικανική κυβέρνηση εναντίον της Huawei.

Την επόμενη περίοδο υπήρξε μία χαλάρωση του εμπορικού πολέμου καθώς η αμερικανική κυβέρνηση εξαίρεσε ορισμένα κινεζικά προϊόντα από την επιβολή δασμών όπως λ.χ. ο ιατρο-τεχνολογικός εξοπλισμός τάβλες και ανέστειλε την αύξηση των δασμών σε άλλα προϊόντα. Η συνέχιση των διαπραγματεύσεων η οποία διενεργήθηκε στη Σαγκάη δεν πέτυχε όμως σπουδαία αποτελέσματα αν και οι δύο χώρες αναζήτησαν εκατέρωθεν χειρονομίες καλής θέλησης. Τον Αύγουστο όμως του 2019 ο αμερικανός πρόεδρος ανακοινώσε τελικά την πρόθεση του να επιβάλλει δασμούς στα υπολειπόμενα εισαγόμενα κινεζικά προϊόντα, ενώ τις επόμενες μέρες οι αμερικανικές αρχές κατηγόρησαν την Κίνα για χειραγώγηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών εναντίον του δολαρίου έτσι ώστε οι κινεζικές εταιρείες να αποκτήσουν αθέμιτο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στο διεθνές εμπόριο. Η κινεζική κεντρική τράπεζα αντέδρασε απορρίπτοντας τις κατηγορίες αυτές και αποδίδοντας τις όποιες διακυμάνσεις των συναλλαγματικών ισοτιμιών στις δυνάμεις της αγοράς.

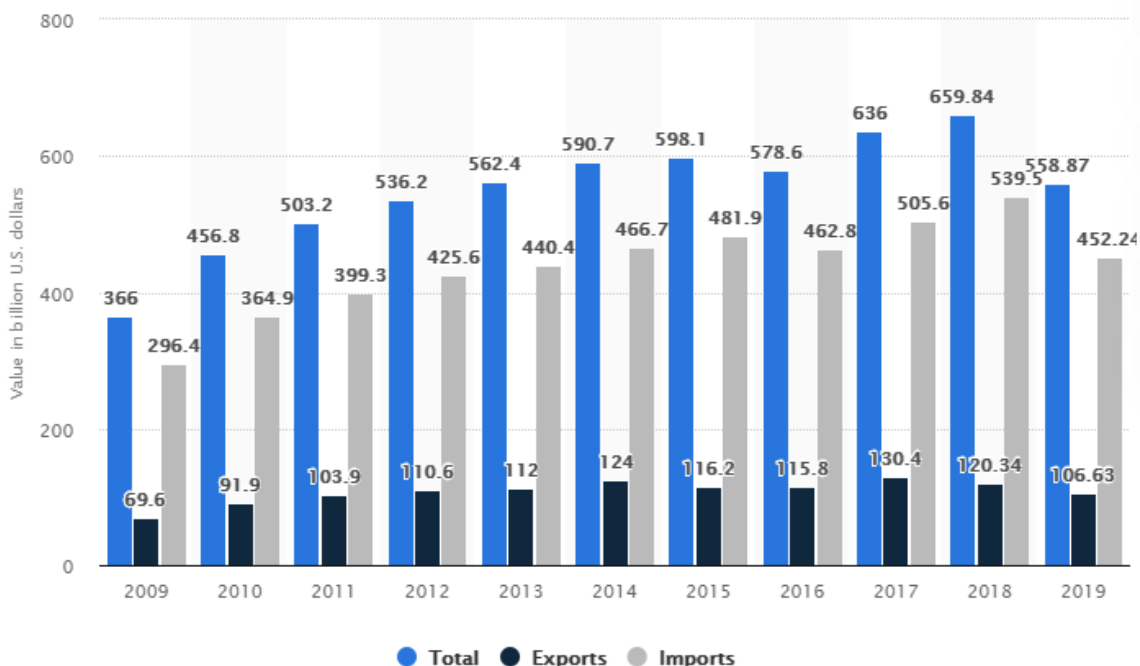
Οι αμερικανικές αρχές τελικά αποφάσισαν την αναβολή της επιβολής πρόσθετων δασμών σε μία σειρά κινεζικών εισαγωγών καθώς κάτι τέτοιο θα είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους για προϊόντα μαζικής κατανάλωσης, όπως κινητά τηλέφωνα, laptop προϊόντα ένδυσης και υπόδησης, κτλ. ενώ αφαίρεσαν και διάφορες άλλες κατηγορίες προϊόντων από την πρόθεση τους να επιβάλουν δασμούς σε αυτά. Μετά από αυτή την ενέργεια οι σινο-αμερικανικές συζητήσεις ξεκίνησαν εκ νέου όμως και πάλι ο μεταξύ τους εμπορικός πόλεμος εντάθηκε καθώς η Κίνα ανακοίνωσε δασμούς σε εισαγόμενα αμερικανικά προϊόντα αξίας 75 δις. σε αγροτικά αλλά και βιομηχανικά προϊόντα επιφέροντας νέες αμερικανικές απειλές. Έπειτα και οι δύο πλευρές συνέστησαν η μία στην άλλη αυτό-συγκράτηση προκειμένου να αποφευχθεί η κλιμάκωση του εμπορικού πολέμου και της αύξησης των δασμών καθώς αυτό ήταν αντίθετο στα συμφέροντα και των δύο χωρών. Η αναγνώριση του γεγονότος αυτού ωστόσο δεν απέτρεψε τις δύο χώρες από το να συνεχίσουν την εκατέρωθεν επιβολή δασμών σε μία μεγάλη ποικιλία προϊόντων

ακολουθούμενες εκ νέου από ορισμένες εξαιρέσεις καθώς οι δύο χώρες προωθούσαν και πάλι τον Οκτώβριο του 2019 εμπορικές διαπραγματεύσεις σε υψηλό επίπεδο.

Τον Οκτώβριο 2019 ανακοινώθηκε ότι υπήρξε κάποια αρχική συμφωνία με άξονα τις εισαγωγές αμερικανικών αγροτικών και βιομηχανικών προϊόντων, την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας αλλά και η συναλλαγματική πολιτική της Κίνας από τη μία πλευρά και από την άλλη την αναβολή νέων δασμών εκ μέρους των ΗΠΑ. Ωστόσο αυτές τις θετικές προσδοκίες διαψεύστηκαν αρχικά. Όμως, καθώς ο εμπορικός πόλεμος κορυφώνονταν οι δύο χώρες τελικά συμφώνησαν σε μία αρχική συμφωνία προκειμένου να αποτρέψουν την οικονομική επιβάρυνση προϊόντων μαζικής κατανάλωσης. Συγκεκριμένα, οι ΗΠΑ συμφώνησαν να μην αυξήσουν τους δασμούς σε ορισμένες κατηγορίες κινέζικων προϊόντων αλλά και να τους μειώσουν για άλλες κατηγορίες προϊόντων, ενώ οι μελλοντικές μειώσεις των δασμών συνδέθηκαν με την πρόοδο των διαπραγματεύσεων. Η Κίνα από τη δική της πλευρά συμφώνησε να αυξήσει την αγορά αμερικανικών προϊόντων και υπηρεσιών κατά 200 δις. για την επόμενη διετία καθώς και σε μία σειρά άλλων αξιώσεων των ΗΠΑ. Η αρχική συμφωνία αυτή οδήγησε σε μία σημαντική άμβλυση εμπορικής διένεξης μεταξύ των δύο χωρών χαλαρώνοντας τις εντάσεις ανάμεσα στις δύο χώρες οι οποίες είχαν ήδη διαρκέσει ενάμιση χρόνο. Η συμφωνία υπογράφηκε επίσημα τον Ιανουάριο του 2020 και έκτοτε η συμφωνία αυτή τηρείται και από τις δύο πλευρές.

Παρά τις εξελίξεις αυτές η μείωση στο διμερές εμπόριο ΗΠΑ-Κίνας δεν υπήρξε τεράστια καθώς όπως φαίνεται και στο παρακάτω Γράφημα 2 η αξία του εμπορίου το 2019 (558 δις. δολάρια) ήταν οριακά χαμηλότερη από εκείνη του 2013 (562 δις. δολάρια).

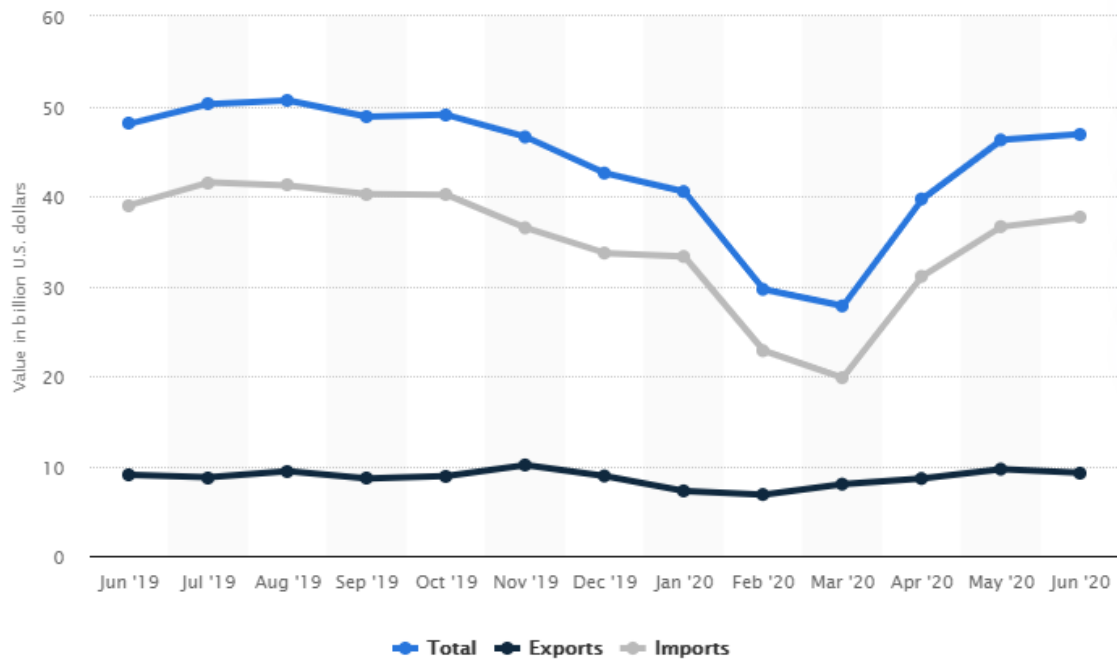
Γράφημα2 . Συνολική αξία του εμπορίου αγαθών των ΗΠΑ (εξαγωγή και εισαγωγή) με την Κίνα 2009-2019 (σε δις. δολάρια ΗΠΑ)

Πηγή: Statista

Το παρακάτω Γράφημα 3 εστιάζει στην αμερικάνικη οικονομία και στο διάστημα Ιουνίου 2019 - Ιουνίου 2020 όπου παρατηρείται ότι οι αμερικανικές εξαγωγές προς την Κίνα παρουσιάζουν μία σημαντική σταθερότητα, ενώ αντίθετα το σύνολο του εμπορίου των ΗΠΑ με την Κίνα επηρεάζεται, όπως φαίνεται στο διάγραμμα σχεδόν κατά απόλυτο τρόπο από την διακύμανση των εισαγωγών. Έτσι από τον Οκτώβριο του 2019 έως και τον Απρίλιο του 2020 παρατηρείται μία απότομη μείωση των εισαγωγών και κατ' επέκταση της συνολικής αξίας του εμπορίου ακολουθούμενη από μία απότομη άνοδο, η οποία σχηματικά απεικονίζεται με καμπύλες που λαμβάνουν τη μορφή του λατινικού γράμματος V.

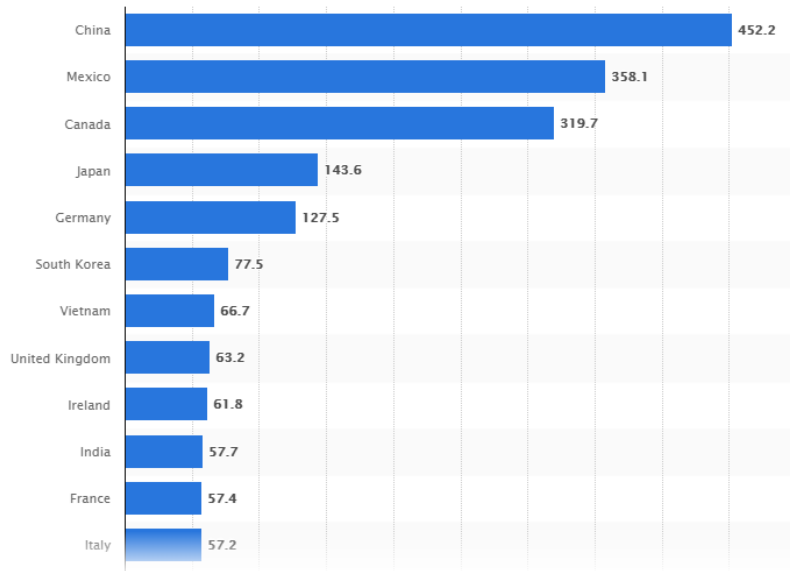
Γράφημα 3. Συνολική μηνιαία αξία του εμπορίου αγαθών στις ΗΠΑ (εξαγωγή και εισαγωγή) Ιούνιος 2019 – Ιούνιος 2020 (σε δις. δολάρια ΗΠΑ)

Πηγή: Statista

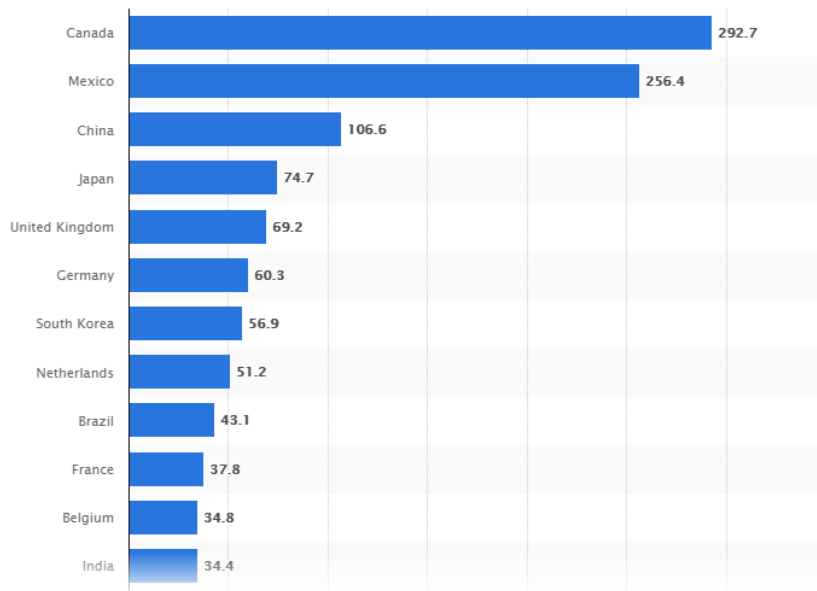
Φυσικά όπως φαίνεται και στο Γράφημα 4 η Κίνα συνεχίζει να είναι μακράν ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος των ΗΠΑ με βάση το ύψος της αξίας των εισαγομένων αγαθών, ενώ ως προς τις εξαγωγές η Κίνα αποτελεί τον τρίτο σημαντικότερο εταίρο των ΗΠΑ μετά τον Καναδά και το Μεξικό, όπως φαίνεται στο Γράφημα 5.

Γράφημα 4. Κορυφαίοι εμπορικοί εταίροι των ΗΠΑ κατά αξία εισαγομένων αγαθών το 2019 (σε δις. δολάρια ΗΠΑ)

Πηγή: Statista

Γράφημα 4. Κορυφαίοι εμπορικοί εταίροι των ΗΠΑ κατά αξία εξαγόμενων αγαθών το 2019 (σε δις. δολάρια ΗΠΑ)

Πηγή: Statista

2.2.1 Η περίπτωση της Huawei και των δικτύων 5G

Μια σημαντική παράμετρος του εμπορικού πολέμου ΗΠΑ-Κίνας είναι η συζήτηση για την αμερικανική εθνική ασφάλεια γύρω από την Huawei και τα δίκτυα 5G. Οι ΗΠΑ αλλά και άλλες χώρες έχουν επιβάλει περιορισμούς στη χρήση τεχνολογιών 5G από την Huawei επικαλούμενες ζητήματα εθνικής ασφάλειας. Συνοψίζοντας, οι ανησυχίες των χωρών αυτών έχουν τις ρίζες τους στους δεσμούς μεταξύ των κινεζικών εταιρειών ΤΠΕ και των υπηρεσιών πληροφοριών της, που ενισχύονται από το πολιτικό και νομικό περιβάλλον της Κίνας. Αντιληπτοί ή πραγματικοί, οι φόβοι αυτοί αποτρέπουν την υιοθέτηση της τεχνολογίας Huawei 5G. Γενικότερα, οι κινεζικές εταιρείες τεχνολογίας έχουν γίνει σημαντικοί παράγοντες στην παγκόσμια αγορά εξαιτίας της καινοτομίας τους αλλά και της ιδιαίτερα βελτιωμένης ποιότητας και του προσιτού κόστους των προϊόντων και υπηρεσιών τους. Ωστόσο, η νομική και πολιτική επιρροή του κινεζικού κράτους στον κλάδο της τεχνολογίας και οι δεσμούς μεταξύ της κυβέρνησης και των εταιρειών κάνουν τις δυτικές χώρες να νιώθουν άβολα καθώς η Κίνα επιδιώκει ενεργά μια ισχυρότερη παγκόσμια επιρροή και έχει ένα αξιοσημείωτο ιστορικό βιομηχανικής κατασκοπείας στον κυβερνοχώρο. Ειδικότερα, η φύση και το δυναμικό του δικτύου 5G δεν αφορά απλά νέες καινοτόμες τεχνολογικές δυνατότητες αλλά τα δίκτυα 5G έχουν τη δυνατότητα να γίνουν το ψηφιακό νευρικό σύστημα των σύγχρονων κοινωνιών. Ωστόσο, καμία τεχνολογία δεν μπορεί να είναι απόλυτα ασφαλής και ο κίνδυνος απροσδόκητων τρωτών σημείων που μπορούν να αξιοποιηθούν από κακόβουλους παράγοντες θα πρέπει να ληφθεί υπόψη. Στο πλαίσιο αυτό το Huawei έχει κατά τα τελευταία χρόνια μετατραπεί σε μία κολοσσιαία εταιρεία η οποία κατασκευάζει τεχνολογικό εξοπλισμό σε όλο τον κόσμο και στην πραγματικότητα αποτελεί σήμερα τη μοναδική εταιρεία που μπορεί να παράγει όλα τα στοιχεία ενός δικτύου 5G σε μεγάλη κλίμακα και σε προσιτό κόστος. Έτσι λοιπόν η επιδίωξη της Huawei είναι να κυριαρχήσει στην αγορά των ασύρματων επικοινωνιών 5G εγκαθιδρύοντας επιχειρηματικές σχέσεις με πλήθος τηλεπικοινωνιακών εταιρειών σε όλο τον κόσμο. Η ικανότητα και η τάση της Κίνας να εκμεταλλευτεί μέσω της Huawei αυτή τη δυνατότητα καθιστά το ζήτημα της ανάπτυξης 5G κάτι περισσότερο από ένα απλό τεχνοκρατικό ζήτημα, αλλά ένα ζήτημα που άπτεται της εθνικής ασφάλειας (Kaska et al., 2019).

2.3 Ο εμπορικός πόλεμος από την πλευρά των ΗΠΑ

Ο εμπορικός πόλεμος 2018-2019 των ΗΠΑ εναντίον της Κίνας στοιχειοθετήθηκε σε μια σειρά οικονομικών, εμπορικών και επιχειρηματικών παραμέτρων. Πρώτον, οι αμερικανική κυβέρνηση υπό τον Τραμπ διαμαρτύρονταν για το τεράστιο εμπορικό έλλειμμα με την Κίνα και πίστευε ότι αυτό είχε προκύψει λόγω της αδύναμης πολιτικής των προηγούμενων διοικήσεων και, κυρίως, επειδή η Κίνα διαπραγματεύονταν με τις ΗΠΑ εδώ και χρόνια με άδικο τρόπο. Δεύτερον, οι αμερικανικές επιχειρήσεις αντιμετώπιζαν την έλλειψη πρόσβασης στην κινεζική αγορά. Στην πράξη υπήρχε σαφής έλλειψη αμοιβαιότητας όσον αφορά την πρόσβαση στις εκατέρωθεν αγορές εις βάρος των αμερικανικών εταιρειών. Η Κίνα πράγματι απέκλειε ξένες εταιρείες από μεγάλο αριθμό βιομηχανικών και εμπορικών τομέων. Οι κινεζικές εταιρείες, ωστόσο, ήταν σε μεγάλο βαθμό ελεύθερες ως προς την οικονομική τους δραστηριοποίηση στις δυτικές χώρες εκτός από στρατηγικά και στρατιωτικά σημαντικούς τομείς. Τρίτον, η Ουάσινγκτον επέκρινε τις κινεζικές επενδυτικές πρακτικές που επικεντρώνονταν συχνά στην εξαγορά τεχνολογικά σημαντικών δυτικών εταιρειών (ιδίως στους τομείς της ρομποτικής, τεχνητής νοημοσύνης, 5G, τεχνολογιών μπαταρίας, υπολογιστών κτλ.). Στη συνέχεια, οι γνώσεις που αποκτιούνταν συχνά μεταφέρονταν στην Κίνα. Τέταρτο, η Ουάσινγκτον διαμαρτύρονταν έντονα για την κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας της Κίνας. Αυτό γινόταν συχνά νόμιμα εξαναγκάζοντας τις δυτικές εταιρείες να συνάπτουν συνεργασίες με τις κινεζικές εταιρείες και να παραδίδουν μέρος των τεχνολογικών γνώσεων τους σε αυτές αν ήθελαν να έχουν πρόσβαση στην τεράστια κινεζική αγορά. Αλλά συχνά η απόκτηση των τεχνολογιών αυτών γινόταν και παράνομα. Πέμπτο, ο αδιαφανής και κυρίαρχος ρόλος των κρατικών επιχειρήσεων στην Κίνα ήταν ένα ακόμη πεδίο αντιπαράθεσης. Οι κρατικές επιχειρήσεις συμβάλλουν σε ποσοστό άνω του 60% στο κινεζικό ΑΕΠ και εκτιμάται ότι απολαμβάνουν τεράστιες επιδοτήσεις από το κινεζικό κράτος που τους επιτρέπει να πωλούν τα προϊόντα τους στην παγκόσμια αγορά σε χαμηλή ανταγωνιστική τιμή. Αυτό στρεβλώνει σαφώς την αγορά προϊόντων όπως χάλυβα, αλουμίνιο, ηλιακά πάνελ και πολλά άλλα προϊόντα οδηγώντας δυτικές εταιρείες σε πτώχευση. Έκτο, υπήρχε επίσης μια συνεχιζόμενη διαμάχη σχετικά με το αν η Κίνα θα έπρεπε ή όχι να θεωρείται ως «αναπτυσσόμενη» χώρα και ως «οικονομία της αγοράς». Τέτοιες ταξινομήσεις συνοδεύονταν από ειδικά προνόμια στο σύστημα του ΠΟΕ. Οι περισσότερες δυτικές χώρες αντιτάχθηκαν σε αυτήν την άποψη. Το

Πεκίνο, ωστόσο, πίστευε έντονα ότι η Κίνα εξακολουθούσε να είναι αναπτυσσόμενη χώρα λόγω του συνεχιζόμενου χαμηλού κατά κεφαλήν εισοδήματος (λιγότερο από 10.000 \$ ετησίως), ενώ ισχυρίζεται επίσης ότι είχε εξελιχτεί σε μια σωστή οικονομία της αγοράς (Larres, 2020).

Ο Πρόεδρος Τραμπ λοιπόν βλέπει την Κίνα ως σημαντικό οικονομικό και όχι μόνο αντίπαλο και εχθρό των ΗΠΑ και έχει κατηγορήσει το Πεκίνο ότι αμφισβητεί την αμερικανική δύναμη, επιρροή και συμφέροντα και ότι αποπειράται να διαβρώσει την αμερικανική ασφάλεια και ευημερία. Στο πλαίσιο αυτό η απώλεια θέσεων εργασίας από τις ΗΠΑ προς όφελος της Κίνας και το μεγάλο εμπορικό έλλειμμα ανησυχούν τόσο την κυβέρνηση των ΗΠΑ όσο και τους αμερικανούς πολίτες. Ο Τραμπ θεωρεί ότι αυτά προκύπτουν από τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές της Κίνας όπως η επιδότηση των κρατικών επιχειρήσεων, η μεταφορά τεχνολογίας και κλοπή δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Αλλά η εμπορική σύγκρουση είναι κάτι πολύ περισσότερο καθώς αφορά ουσιαστικά την διεθνή οικονομική κυριαρχία. Η Κίνα έχει καταστεί μια οικονομική υπερδύναμη στην παγκόσμια οικονομία, αλλά δεν έχει ακόμη αναλάβει την ευθύνη για την παγκόσμια οικονομική τάξη. Έτσι λοιπόν μέσω του εμπορικού πολέμου οι ΗΠΑ προσπαθούν να «αποσυνδέσουν» τις ΗΠΑ από την Κίνα, ή με άλλα λόγια να μειώσουν την αλληλεξάρτηση μεταξύ των δύο χωρών. Ο δασμολογικός πόλεμος που ξεκίνησε ο Τραμπ έχει ήδη επιφέρει κάποιες παραχωρήσεις από την Κίνα, όμως καμία από αυτές δεν είναι δεσμευτική. Όμως γενικότερα οποιαδήποτε συμφωνία ΗΠΑ-Κίνας είναι απίθανο να αντιμετωπίσει τα βαθύτερα προβλήματα και δεν θα τερματίσει τον ανταγωνισμό μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων για κυριαρχία στο διεθνές σύστημα (Mildner & Schmucker, 2019).

Άλλωστε όταν ο Πρόεδρος Τραμπ παρουσίασε τη Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας το 2017 η Κίνα ορίστηκε στρατηγικός ανταγωνιστής / rival των ΗΠΑ, ακόμη και αντίπαλος / adversary. Για δεκαετίες, η πολιτική των ΗΠΑ βασίστηκε στην πεποίθηση ότι ένταξή της στην διεθνή μεταπολεμική τάξη πραγμάτων θα απελευθέρωσε την Κίνα. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της κυβέρνησης Τραμπ όμως οι ελπίδες αυτές διαψεύστηκαν και η Κίνα επέκτεινε την ισχύ της σε βάρος της κυριαρχίας των άλλων, ενώ μέρος του στρατιωτικού εκσυγχρονισμού και της οικονομικής ανάπτυξης της Κίνας θεωρήθηκε ότι οφείλεται στην πρόσβασή της στην αμερικανική οικονομία. Έτσι, η νέα στρατηγική εθνικής ασφάλειας

ανέτρεψε τις υφιστάμενες πραγματικότητες: πρώτον, η κυβέρνηση Τραμπ άρχισε να αμφισβητεί αν όχι να απορρίπτει τη φιλελεύθερη διεθνή τάξη μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο και ότι οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί της είχαν διαμορφώσει στη μεταπολεμική εποχή. Δεύτερον, η κυβέρνηση Τραμπ χαρακτήρισε την Κίνα, μαζί με τη Ρωσία, ως αντίπαλους των ΗΠΑ και χρέωσε στο Πεκίνο προσπάθειες για υπονόμευση του μεταπολεμικού status quo. Στην πραγματικότητα αυτό το οποίο αντιστρατεύονταν οι ΗΠΑ ήταν η προσπάθεια της Κίνας να αναπαράγει την οικονομική και στρατηγική επιτυχία των ΗΠΑ. Έτσι λοιπόν η Ουάσιγκτον, ακόμη κι αν οι φερόμενες παραβιάσεις της Κίνας επαληθεύονται, δεν έχει στόχο τόσο να πιέσει το Πεκίνο ώστε να μην καταστρατηγεί τους όρους του διεθνούς συστήματος εμπορίου, όσο να διατηρήσει την υπεροχή των ΗΠΑ διεθνώς (Steinbock, 2018).

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η Ουάσιγκτον βλέπει την αύξηση της δύναμης της Κίνας ως τη βασική πρόκληση του 21ου αιώνα και ότι στο πλαίσιο αυτό ξεκίνησε τον έντονο οικονομικό ανταγωνισμό με το Πεκίνο. Είναι άλλωστε προς το συμφέρον των ΗΠΑ να διατηρήσουν μια βαθιά επιρροή τόσο στην παγκόσμια πολιτική όσο και στην παγκόσμια οικονομία η οποία επιτρέπει στην Ουάσιγκτον να διατηρήσει την πλεονεκτική στρατηγική της θέση και ένα δυτικό όραμα για την παγκόσμια τάξη. Η Κίνα όμως γίνεται αντιληπτή ως μια χώρα που είναι ικανή να υπονομεύσει την ηγεμονία της Ουάσιγκτον. Η διεθνής εμπορική επέκταση κινεζικών κολοσσών όπως οι Huawei, Lenovo, ZTE, Xiaomi, καθώς και οι Baidu, Alibaba και Tencent, αποτελούν απειλή για την κυριαρχία των εταιρειών που εδρεύουν στις ΗΠΑ. Επίσης, οι κινεζικές κρατικές επιδοτούμενες εταιρείες είναι κορυφαίοι αντίπαλοι των αμερικανικών σε στρατηγικούς τομείς για τις ΗΠΑ όπως η κατασκευή smartphone (Apple vs. Huawei / Xiaomi), η τεχνολογία 5G (Cisco vs. Huawei / ZTE) και η τεχνητή νοημοσύνη. Ο αποκλεισμός των κινεζικών εταιρειών αυτών από την αμερικανική αγορά μέσω μιας σειράς δασμών και άλλων μέτρων υπήρξε ένας από τους βασικούς στόχους του εμπορικού πολέμου ώστε να διαφυλαχθούν τα επιχειρηματικά συμφέροντα των αμερικανικών εταιρειών αλλά κυρίως η οικονομική και τεχνολογική υπεροχή της Ουάσιγκτον (Paszak, 2020).

2.4 Ο εμπορικός πόλεμος από την πλευρά της Κίνας

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970, η κινεζική οικονομία άρχισε να προσαρμόζει το οικονομικό της σύστημα και μεταξύ άλλων να απελευθερώνει περαιτέρω το εμπόριο επεκτείνοντας έτσι τις οικονομικές της σχέσεις με τον υπόλοιπο κόσμο. Είναι ενδεικτικό ότι το εμπόριο μεταξύ Κίνας και ΗΠΑ αυξήθηκε από 2 δις. δολάρια σε 636 δις. δολάρια το 2017. Έτσι λοιπόν η Κίνα είναι ο κύριος εμπορικός εταίρος των ΗΠΑ και παράλληλα η τρίτη μεγαλύτερη εξαγωγική αγορά για τις ΗΠΑ καθώς και η βασική πηγή εισαγωγών. Οι αμερικάνοι καταναλωτές λοιπόν επωφελούνται σημαντικά από τις χαμηλού κόστους εισαγωγές αγαθών από την Κίνα, ενώ οι μεγαλύτερες αμερικανικές εταιρείες εισάγουν εισροές που κατασκευάζονται στην Κίνα ή συναρμολογούν τα τελικά προϊόντα τους στην Κίνα. Επίσης, η Κίνα είναι ο μεγαλύτερος κάτοχος κρατικών χρεογράφων των ΗΠΑ (1,2 τρις. Δολάρια) επιτρέποντας στις ΗΠΑ τη διατήρηση ενός χαμηλού επιτοκίου. Όμως, αν και υπήρξε μια τεράστια επέκταση των εμπορικών δεσμών μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας, οι διμερείς εμπορικές σχέσεις έχουν γίνει πλέον όλο και πιο περίπλοκες. Την ίδια στιγμή όμως η Κίνα είναι ένας ισχυρός παγκόσμιος παίκτης που επιδιώκει να εξυπηρετήσει τα εθνικά της συμφέροντα. Στο πλαίσιο αυτό η Κίνα έχει κάνει ξεκάθαρη τη θέση της ότι δεν σκοπεύει να εμπλακεί αλλά και δεν φοβάται να εισέλθει σε εμπορικό πόλεμο. Οι κινεζικές αρχές έχουν δηλώσει έτοιμες να υπερασπιστούν αποφασιστικά τα εθνικά τους συμφέροντα και να προχωρήσουν σε οποιοδήποτε μέτρο για να υπερισχύσουν του εμπορικού πολέμου (Jain & Saraswat, 2019).

Υπό το πρίσμα αυτό η Κίνα αποδίδει την εκδήλωση του εμπορικού πολέμου σε οικονομικούς, πολιτικούς και γεωπολιτικούς λόγους. Ειδικότερα, το Πεκίνο αναγνωρίζει σε οικονομικό επίπεδο ότι το εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ με την Κίνα αυξάνεται τόσο σε απόλυτους όσο και σε σχετικούς όρους. Έτσι λοιπόν το Πεκίνο θεωρεί ότι οι εμπορικές ανισορροπίες αυτές είναι η ρίζα της δυσaráεσκείας των πολιτών στις ΗΠΑ παρακινώντας την κυβέρνηση ουσιαστικά να εμπλακεί σε εμπορικό πόλεμο εναντίον της Κίνας. Δεδομένου όμως ότι το εμπορικό χάσμα Κίνας-ΗΠΑ είναι ένα μακροχρόνιο ζήτημα, η εμπορική ανισορροπία αυτή από μόνη της δεν παρέχει πειστική εξήγηση για την έκρηξη του εμπορικού πολέμου. Έτσι, μια πρόσθετη παράμετρος του συνεχιζόμενου εμπορικού πολέμου μπορεί να εντοπιστεί στο αμερικανικό πολιτικό σύστημα σύμφωνα με το Πεκίνο.

Στις ΗΠΑ, οι ενδιάμεσες εκλογές πραγματοποιούνται κάθε τέσσερα χρόνια όταν και οι ψηφοφόροι εκλέγουν μέλη του Κογκρέσου. Καθώς λαμβάνουν χώρα στο μέσο της τετραετούς προεδρικής θητείας, τα αποτελέσματα των ενδιάμεσων εκλογών γίνονται αντιληπτά συχνά ως ετυμηγορία των ψηφοφόρων για τον πρόεδρο που εξέλεξαν πριν από δύο χρόνια. Σε αυτό το σκηνικό, οι εκλογές που πραγματοποιήθηκαν τον Νοέμβριο του 2018 έδωσαν στον Πρόεδρο Τραμπ κίνητρα για την υιοθέτηση ριζικών πολιτικών που απευθύνονται στη βάση των υποστηρικτών του. Δεδομένου ότι μια από τις κύριες υποσχέσεις του Τραμπ κατά την προεκλογική του εκστρατεία ήταν η επίλυση του προβλήματος του εμπορικού ελλείμματος, ο εμπορικός πόλεμος Κίνας-ΗΠΑ φαίνεται να υπήρξε μια λογική κίνηση για την εξασφάλιση ψήφων στις ενδιάμεσες εκλογές. Όμως το Πεκίνο, αν και σαφώς κατανοεί τους οικονομικούς παράγοντες και τα πολιτικά κίνητρα που οδήγησαν στον εμπορικό πόλεμο, αντιλαμβάνεται επίσης ότι η θεμελιώδης αιτία του είναι η παγκόσμια οικονομική κυριαρχία. Η Κίνα γνώρισε τις τελευταίες δεκαετίες ραγδαία ανάπτυξη και έγινε σημαντική οικονομική δύναμη, ενώ το εθνικό της νόμισμα αυξάνεται σταθερά στο παγκόσμιο εμπόριο και τις συναλλαγές αμφισβητώντας τη δεσπόζουσα θέση του δολαρίου των ΗΠΑ. Το ευρύ φάσμα στρατηγικών σχεδίων της Κίνας επίσης, όπως η πρωτοβουλία Πρωτοβουλία Ζώνη και Οδός, ενίσχυσαν την εικόνα της Κίνας ως απειλή για την κυριαρχία των ΗΠΑ. Ως εκ τούτου, είναι σαφές ότι ο εμπορικός πόλεμος Κίνας-ΗΠΑ υποστηρίζεται από την αντιπαλότητα για οικονομική κυριαρχία μεταξύ των δυο κρατών (Chong & Li, 2019).

Πράγματι, η κύρια ερμηνεία που δόθηκε για τον εμπορικό πόλεμο από τους ακαδημαϊκούς και πολιτικούς κύκλους της Κίνας ήταν αυτή της διαρθρωτικής σύγκρουσης / structural conflict. Αναλυτικότερα, αντιμέτωπη με την συνολική επιδείνωση των σχέσεων Κίνας-ΗΠΑ από το 2018 το Πεκίνο εκτίμησε ότι η κατάσταση αυτή ήταν αναπόφευκτο αποτέλεσμα διαρθρωτικών συγκρούσεων Κίνας-ΗΠΑ. Ήδη από το 2010, όταν οι σχέσεις Κίνας-ΗΠΑ φαίνονταν γενικά θετικές πολλοί θεώρησαν την σινο-αμερικανική προσέγγιση μια «επιφανειακή φιλία». Την εποχή εκείνη η αντίληψη αυτή βρισκονταν στον αντίποδα της πεποίθησης περί ωρίμανσης των σχέσεων Κίνας-ΗΠΑ». Είχε υποστηριχτεί όμως ότι όσο η Κίνα κλείνει το χάσμα ισχύος με τις ΗΠΑ τόσο θα εκδηλώνονται διαρθρωτικές συγκρούσεις μεταξύ Κίνας και ΗΠΑ. Στο πλαίσιο αυτό η Κίνα και οι ΗΠΑ χρησιμοποιούσαν την επιφανειακή τους φιλία για να καλύψουν προσωρινά τη σύγκρουση

συμφερόντων μεταξύ τους. Είχε ήδη διαπιστωθεί την δεκαετία του 2010 ότι μακροπρόθεσμα ήταν βέβαιο ότι οι σχέσεις Κίνας-ΗΠΑ θα αντιμετωπίσουν σημαντικές προκλήσεις και ότι θα εκδηλώνονταν γεωπολιτικές, οικονομικές αλλά και ιδεολογικές συγκρούσεις. Στην βάση λοιπόν του εμπορικού πολέμου ήταν ο ανταγωνισμός ισχύος και η προσπάθεια των ΗΠΑ να υλοποιήσουν μια πολιτική συγκράτησης της αναδύομενης κινεζικής ισχύος κατά την οποία η αντιπαράθεση θα είναι αναπόφευκτη (Wei, 2019).

3. Επιπτώσεις του εμπορικού πολέμου στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Εξαιτίας της σημασίας των ΗΠΑ και της Κίνας για την παγκόσμια οικονομία η εμπλοκή τους σε εμπορικό πόλεμο δεν επηρεάζει μόνο τις κινεζικές και αμερικανικές εταιρείες και

οικονομίες αλλά και ολόκληρο τον κόσμο. Πράγματι, ενώ το βάρος των επιπτώσεων των δασμών θα πέσει κυρίως στις δύο χώρες που εμπλέκονται άμεσα σε αυτό τον εμπορικό πόλεμο, τίποτα στο διεθνές εμπόριο δεν γίνεται μεμονωμένα. Λόγω του μεγέθους των οικονομιών των ΗΠΑ και της Κίνας, οι δασμοί που εφαρμόστηκαν από τις δυο χώρες θα έχουν αναπόφευκτα σημαντικές επιπτώσεις στο διεθνές εμπόριο. Ο αντίκτυπος του εξαρτάται από τα διεθνή εμπορικά πρότυπα και κυρίως από το βαθμό στον οποίο το εμπόριο των ΗΠΑ και της Κίνας θα υποκατασταθεί με προϊόντα που προέρχονται από άλλες χώρες. Μερικά προϊόντα μπορεί να μην υποκατασταθούν εύκολα λόγω έλλειψης ξένων ανταγωνιστών ή λόγω της προθυμίας των κινεζικών και αμερικανικών εισαγωγέων να απορροφήσουν τουλάχιστον ένα μέρος των πρόσθετων δαπανών από την αύξηση των δασμών. Αυτό υπονοεί ότι ακόμη και με υψηλούς δασμούς, το εμπόριο θα συνεχίζεται μεταξύ των δύο χωρών έστω και εξασθενημένο, ενώ ορισμένες διμερείς εμπορευματικές συναλλαγές αναπόφευκτα θα εκτραπούν σε άλλες χώρες. Έτσι, ορισμένες χώρες θα επωφεληθούν από τις επιπτώσεις της εκτροπής του εμπορίου, ενώ άλλες θα ζημιωθούν (UNCTAD, 2020).

Ο συνεχιζόμενος εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ-Κίνας αρχικά λοιπόν είχε οδηγήσει σε απότομη πτώση του διμερούς εμπορίου, υψηλότερες τιμές για τους καταναλωτές και επιπτώσεις στην εκτροπή του εμπορίου, δηλαδή αυξημένες εισαγωγές από χώρες που δεν συμμετέχουν άμεσα στον εμπορικό πόλεμο. Αναλύοντας τις εμπορικές στατιστικές, προκύπτει ότι οι καταναλωτές στις ΗΠΑ φέρουν το βαρύτερο φορτίο των αμερικανικών δασμών στην Κίνα, καθώς το σχετικό κόστος τους έχει μετακυλιστεί σε μεγάλο βαθμό σε αυτούς και στις εισαγωγικές αμερικανικές εταιρείες με τη μορφή υψηλότερων τιμών. Κάτι παρόμοιο συνέβη και στην κινεζική αγορά πλήττοντας τους Κινέζους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις. Ωστόσο, διαπιστώνεται επίσης ότι οι κινεζικές εταιρείες είχαν αρχίσει να απορροφούν μέρος του κόστους των δασμών μειώνοντας τις τιμές των εξαγωγών τους. Κατά συνέπεια ο εμπορικός πόλεμος έπληξε τόσο τις ΗΠΑ όσο και την Κίνα. Ένας εμπορικός πόλεμος όμως δεν βλέπει μόνο τους κύριους συμμετέχοντες, αλλά επίσης θέτει σε κίνδυνο τη σταθερότητα της παγκόσμιας οικονομίας και τη μελλοντική ανάπτυξη. Μόνο μια πιθανή εμπορική συμφωνία μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας θα μπορούσε να μειώσει τις εμπορικές εντάσεις και να περιορίσει την απώλεια ευημερίας για τις δυο χώρες.

Ειδικότερα, τα στοιχεία δείχνουν ότι η αύξηση των δασμών από τις ΗΠΑ και κατόπιν ως αντίδραση την Κίνα και η κλιμάκωση του εμπορικού πολέμου έχει οδηγήσει σε εκατέρωθεν απώλειες ιδίως στις κατηγορίες προϊόντων στις οποίες επιβάλλονται οι δασμοί. Η αύξηση των δασμών όμως καθιστά άλλες χώρες περισσότερο ανταγωνιστικές στην αγορά των ΗΠΑ και της Κίνας και οδηγούν στο φαινόμενο εκτροπής του εμπορίου. Έτσι, ένας σημαντικός όγκος εμπορίου μεταφέρεται σε άλλες χώρες όπως λ.χ. η Ταϊβάν, το Μεξικό, το Βιετνάμ και την ΕΕ που επωφελήθηκαν σημαντικά. Τα οφέλη εκτροπής του εμπορίου για την Κορέα, τον Καναδά και την Ινδία ήταν μικρότερα αλλά εξακολουθούν να είναι σημαντικά, ενώ οι επιπτώσεις της εμπορικής εκτροπής που ευνοούν τις αφρικανικές χώρες ήταν ελάχιστες (Nicita, 2019).

Παρά την ζημία που έχουν υποστεί λοιπόν οι οικονομίες των ΗΠΑ και της Κίνας, οι εμπορικές διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο δυνάμεων δεν φαίνεται να προοδεύουν. Στο πλαίσιο αυτό γεννάτε το ερώτημα κατά πόσο τα κράτη μέλη της ΕΕ να επωφεληθούν άμεσα ή έμμεσα από τον εμπορικό πόλεμο μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας, ή κατά πόσο αναμένεται να ζημιωθούν από αυτόν. Η ΕΕ είναι η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο. Παρά τον αυξανόμενο λαϊκισμό στην Ευρώπη, η ήπειρος εξακολουθεί να προωθεί το ελεύθερο εμπόριο και ως εκ τούτου η ΕΕ επιζητεί την αποκλιμάκωση της εμπορικής διένεξης μεταξύ Πεκίνου και Ουάσιγκτον. Στην πράξη ωστόσο είναι δύσκολο να προβλεφθεί εάν η ΕΕ θα επωφεληθεί από τον εμπορικό πόλεμο ΗΠΑ-Κίνας. Πράγματι, ορισμένες έρευνες υποστηρίζουν ότι οι εξαγωγές της ΕΕ θα αυξηθούν και ότι οι ευρωπαϊκές εταιρείες, κυρίως οι γερμανικές και οι γαλλικές, ενδέχεται να κερδίσουν μερίδιο αγοράς χάρη στην υποκατάσταση του εμπορίου που προκαλείται από τους δασμούς μεταξύ ΗΠΑ-Κίνας. Όμως άλλες μελέτες δείχνουν ότι, αντίθετα, ο εμπορικός πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας θα έχει αρνητικές συνέπειες στην ευρωπαϊκή οικονομία και ιδίως στις ευρωπαϊκές εταιρείες που βρίσκονται στην Κίνα (Gouillard, 2020). Σε κάθε περίπτωση στην Ευρώπη ο εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ-Κίνας αποτελεί μία πηγή κινδύνου για την μακροπρόθεσμη ευμάρεια των κρατών-μελών της ΕΕ καθώς σε μεγάλο βαθμό το σύστημα του ελεύθερου εμπορίου είναι αυτό στο οποίο αποδίδεται η οικονομική επιτυχία της ΕΕ όχι μόνο στο εσωτερικό της αλλά και στις εξωτερικές της οικονομικές σχέσεις. Λαμβάνοντας υπόψη λοιπόν ότι η αμερικανική και η κινεζική οικονομία αποτελούν από κοινού το 20% του παγκόσμιου ΑΕΠ η μεταξύ τους εμπορική αντιπαράθεση είναι ένας

παράγοντας ο οποίος επιδρά αρνητικά στο παγκόσμιο επιχειρηματικό περιβάλλον και στην παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη (Plummer, 2019).

Γενικότερα, στην Ευρώπη τα περισσότερα κράτη-μέλη αντιλαμβάνονται τον εμπορικό πόλεμο αυτόν ως εξ ορισμού επιζήμιο και τάσσονται υπέρ του ελεύθερου εμπορίου. Παρόλα αυτά παρατηρείται μία σύγκλιση ανάμεσα στην ΕΕ και στις ΗΠΑ ως προς τις ανησυχίες που έχουν έναντι της εμπορικής πολιτικής της Κίνας. Πράγματι τόσο οι ΗΠΑ όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν ένα πολύ μεγάλο εμπορικό έλλειμμα έναντι της Κίνας το οποίο το 2018 έφτανε τα 185 δις. ευρώ. Ωστόσο, η ΕΕ χαρακτηρίζεται από έναν οικονομικό κατακερματισμό και ως εκ τούτου στο εσωτερικό της η κατάσταση αυτή διαφοροποιείται. Για παράδειγμα η Γερμανία έχει ένα εμπορικό πλεόνασμα έναντι της Κίνας σε αντίθεση με τη Γαλλία, την Ιταλία και την Ισπανία. Οι σημαντικές διαφορές αυτές ωστόσο δεν επιτρέπουν στην ΕΕ να διαμορφώσει μία κοινή εμπορική πολιτική. Παρόλα αυτά η ΕΕ όπως και οι ΗΠΑ έχουν εκδηλώσει τις ανησυχίες του σχετικά με τις κρατικές κινεζικές εταιρείες και την νόθευση του ανταγωνισμού. Αν και η Κίνα έχει προχωρήσει σε ενέργειες ανοίγματος της αγοράς της εντούτοις δεν είναι το ίδιο φιλελευθεροποιημένη προφανώς με την ΕΕ και τις ΗΠΑ. Επιπλέον, τόσο η ΕΕ όσο και οι ΗΠΑ νιώθουν ότι απειλούνται από τη λεγόμενη Πρωτοβουλία Ζώνη και Οδός / Belt and Road Initiative. Όμως και σε αυτή την περίπτωση παρατηρούνται διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών μελών οι οποίες δεν υιοθετούν όλες την ίδια στάση απέναντι σε αυτή την κινεζική πρωτοβουλία που επεκτείνει την οικονομική και εμπορική της επιρροής στην Ευρασία (Goulard, 2020). Γενικότερα λοιπόν οι κινεζικές πολιτικές και πρακτικές εκείνες στις οποίες αντιτάσσονται οι ΗΠΑ είναι το ίδιο αντι-δημοφιλείς και στην Ευρώπη καθώς οι ευρωπαϊκές πολυεθνικές εταιρείες αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα με τις αμερικανικές ανταγωνιζόμενες με τις κινεζικές εταιρείες (Plummer, 2019).

Από την άλλη πλευρά ωστόσο η ΕΕ παρά την σύγκλιση αυτή δεν μπορεί να ταχθεί στο πλευρό των ΗΠΑ στον εμπορικό της πόλεμο με την Κίνα καθώς η ευρωπαϊκή οικονομία αποτελεί επίσης θύμα της προστατευτικής πολιτικής των ΗΠΑ. Πράγματι, από το 2018 οι ΗΠΑ επέβαλαν δασμό 25% στο ατσάλι και 10% στο αλουμίνιο, ενώ η κυβέρνηση του Προέδρου Trump απειλεί διαρκώς την ΕΕ με νέους δασμούς φέρνοντας σε κίνδυνο πολλές από τις βιομηχανίες της. Επίσης εμπορικές διενέξεις δημιουργούνται και από το γεγονός

ότι οι ΗΠΑ αποχώρησαν από το Κοινό Ολοκληρωμένο Σχέδιο Δράσης / Joint Comprehensive Plan of Action με το Ιράν δημιουργώντας προβλήματα και στις ευρωπαϊκές εταιρείες και ιδιαίτερα στο εμπόριο ενέργειας. Ευρω-ατλαντικές διενέξεις επίσης υπήρξαν και με αφορμή την αντιπαράθεση της κυβέρνησης των ΗΠΑ με την εταιρεία Huawei και την απαγόρευση της χρήσης του εξοπλισμού της από την αμερικανικές ομοσπονδιακές και κυβερνητικές υπηρεσίες. Παράλληλα, οι ΗΠΑ αποθάρρυναν τους Ευρωπαίους συμμάχους τους να χρησιμοποιήσουν προϊόντα και τις υπηρεσίες της κινεζικής εταιρείας αυτής τις οποίες ωστόσο οι ευρωπαίοι σύμμαχοι αγνόησαν (Goulard, 2020). Γενικότερα, αν και τα ευρωπαϊκά κράτη και οι ΗΠΑ εργάστηκαν από κοινού προκειμένου να καθιερώσουν το φιλελεύθερο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα ο απομονωτισμός και τα δόγματα της πολιτικής της κυβέρνησης του Προέδρου Τραμπ, τα οποία αμφισβητούν την φιλελεύθερη αυτή τάξη πραγμάτων, αποτελούν απειλή για την Ευρώπη (Plummer, 2019).

Με βάση τα παραπάνω λοιπόν και τη διαρθρωτική φύση του εμπορικού πολέμου μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας, το ερώτημα που προκύπτει είναι πώς αυτός μπορεί να επηρεάσει την Ευρώπη. Ενώ ένας εμπορικός πόλεμος δύσκολα μπορεί να έχει οποιονδήποτε νικητή σε απόλυτους όρους, καθώς το εμπόριο είναι γενικά ευεργετικό για την παγκόσμια ανάπτυξη, θα μπορούσαν να υπάρχουν συγκριτικά χειρότερα ή καλύτερα αποτελέσματα ανάλογα με τη χώρα και τον κλάδο δραστηριοποίησης. Εάν ο υφιστάμενος εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ-Κίνας συνεχιστεί με τιμωρητικούς δασμούς που επιβάλλονται, το κομμάτι της αγοράς που εξαιρείται εκατέρωθεν από τα εδάφη των δύο χωρών, πρέπει, σε κάποιο βαθμό, να συμπληρωθεί από ανταγωνιστές από τον υπόλοιπο κόσμο. Ως το μεγαλύτερο οικονομικό μπλοκ στον κόσμο, η ΕΕ έχει χωρίς αμφιβολία την δυνατότητα να εξέλθει νικήτρια από τον εμπορικό πόλεμο αυτό. Η ΕΕ άλλωστε είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος εξαγωγέας τόσο στην Κίνα όσο και στις ΗΠΑ. Αυτό κάνει τους εξαγωγείς της ΕΕ πιο πιθανό να κερδίσουν τα μερίδια αγοράς τόσο των κινεζικών όσο και των αμερικανών εταιρειών (García Herrero, 2019). Πράγματι, υπήρχαν εκτιμήσεις περί των επιπτώσεων εκτροπής του εμπορίου που θα ευνοούσαν τις εξαγωγές τρίτων χωρών μεταξύ των οποίων και της ΕΕ. Συνολικά, οι εξαγωγές της ΕΕ είναι αυτές που ενδέχεται να αυξηθούν κατά περίπου 70 δις. δολάρια εκμεταλλευόμενες τον περιορισμό του διμερούς εμπορίου ΗΠΑ-Κίνας και συγκεκριμένα 50 δις. δολάρια από τις κινεζικές εξαγωγές προς τις ΗΠΑ, και 20

δισ. δολάρια από τις αμερικανικές εξαγωγές στην Κίνα. Η ΕΕ δηλαδή εκτιμήθηκε ότι θα είναι ο μεγάλος κερδισμένος από τον εμπορικό πόλεμο καθώς η Ιαπωνία, το Μεξικό και ο Καναδάς θα είχαν συνολικό όφελος περίπου 20 δισ. δολάρια, ενώ άλλες χώρες θα είχαν πολύ μικρότερα οφέλη (UNCTAD, 2019).

Εν πρώτοις λοιπόν, οι εταιρείες της ΕΕ θα μπορούσαν να επωφεληθούν από την μείωση των κινεζικών εξαγωγών στην αγορά των ΗΠΑ και αντίστροφα. Από την άλλη πλευρά, η διαταραχή του διεθνούς εμπορίου και η υπονόμηση των κανόνων του ΠΟΕ αναμένεται να προκαλέσουν προβλήματα όχι μόνο στην ΕΕ, αλλά και στα υπόλοιπα κράτη. Το υψηλότερο θύμα της υπονόμησης των κανόνων αυτών είναι η ΕΕ, η οποία είναι η μεγαλύτερη οικονομική αγορά μετά τις ΗΠΑ και την Κίνα. Σε κάθε περίπτωση η ΕΕ έχει ρεαλιστικά τόσο άμεσα όσο και έμμεσα ανάμιξη στην παρούσα εμπορική σχέση ΗΠΑ-Κίνας. Εάν το Πεκίνο και η Ουάσινγκτον φτάσουν σε ένα σημείο όπου θα συμφωνήσουν και θα αμβλύνουν την εμπορική τους διένεξη θα έχει σημαντικές συνέπειες για την ΕΕ. Αφενός, εάν η συμφωνία αφορούσε την κινεζική δέσμευση για μεταρρυθμίσεις σε σημεία κλειδιά του εμπορικού πολέμου όπως επιδοτήσεις, πρόσβαση στην αγορά, μεταφορά τεχνολογίας ή δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, η ΕΕ θα απολάμβανε οφέλη καθώς τα μέτρα αυτά θα εξυπηρετούσαν και τα δικά της εμπορικά συμφέροντα. Αφετέρου, εάν η συμφωνία είχε ως αντικείμενο την δέσμευση της Κίνας να αυξήσει τις εισαγωγές της από τις ΗΠΑ με στόχο την εξισορρόπηση του εμπορικού ελλείμματος τότε τα ευρωπαϊκά προϊόντα θα αποκτούσαν ένα ανταγωνιστικό μειονέκτημα στην κινεζική αγορά (González & Veron 2019).

Πέρα από τις οικονομικές του επιπτώσεις ωστόσο, ο εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ-Κίνας αντιπροσωπεύει μια νέα γεωοικονομική κατάσταση για την ΕΕ η οποία συνεπάγεται τρεις προκλήσεις. Πρώτον, ο εμπορικός πόλεμος αυτός περιορίζει τις παγκόσμιες προοπτικές ανάπτυξης και μπορεί να ωθήσει τις ευάλωτες οικονομίες, ιδίως στην ΕΕ, σε ύφεση. Η ύφεση είναι πολύ πιθανό να αναζωπυρώσει τις οικονομικές και πολιτικές εντάσεις μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και να περιπλέξει τα διάφορα προγράμματα μεταρρυθμίσεων. Δεύτερον, ο εμπορικός πόλεμος υπονομεύει τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και τις διευθετήσεις στο πλαίσιο της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης που βασίζεται σε κανόνες. Πράγματι, οι αμερικανικές και οι κινεζικές ενέργειες δεν είναι συμβατές με τη

νομοθεσία του ΠΟΕ, ενώ τα παιχνίδια της πολιτικής εξουσίας και οι διαπραγματεύσεις μπορεί να γίνουν πιο σημαντικά στην παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση τα επόμενα χρόνια. Η ΕΕ, ωστόσο, είναι συνηθισμένη και πολύ αποτελεσματική στην επίτευξη των στόχων της μέσω τεχνοκρατικών διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο πολυμερών και περιφερειακών φόρουμ. Έτσι, η ΕΕ, και ιδίως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μπορεί να χρειαστεί να προσαρμοστεί και να μάθει να λειτουργεί σε μια διαφορετική λογική όπου η γεωπολιτική διαδραματίζει μεγαλύτερο ρόλο. Τρίτον, ο εμπορικός πόλεμος και οι ευρύτερες εντάσεις ΗΠΑ-Κίνας ενδέχεται να κλιμακώσουν τη γεωπολιτική κατάσταση στη Μέση Ανατολή. Οι ΗΠΑ συνήθιζαν να εισάγουν σημαντικό μερίδιο του πετρελαίου και του φυσικού αερίου από αυτήν την περιοχή και, ως εκ τούτου, έχουν δημιουργήσει ισχυρή στρατιωτική και πολιτική παρουσία σε αυτή την περιφέρεια του πλανήτη. Λόγω της ανακάλυψης σχιστολιθικού φυσικού αερίου και πετρελαίου, οι ΗΠΑ έχουν μετατραπεί σε εξαγωγέα καθαρής ενέργειας τα τελευταία χρόνια και είναι πλέον ανεξάρτητες από τα ενεργειακά αποθέματα της Μέσης Ανατολής. Η Κίνα, από την άλλη πλευρά, έχει εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την ενέργεια της Μέσης Ανατολής, αλλά δεν παίζει σήμερα αξιόλογο πολιτικό ή στρατιωτικό ρόλο στην περιοχή. Έτσι, οι ΗΠΑ μπορούν να χρησιμοποιήσουν την επιρροή τους στη Μέση Ανατολή για να ασκήσουν περαιτέρω πίεση στην Κίνα. Οι αυξανόμενες γεωπολιτικές εντάσεις στη Μέση Ανατολή, με τη σειρά τους, ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην ευρωπαϊκή πολιτική, ιδίως όσον αφορά την ασφάλεια και τη διεθνή μετανάστευση. Ο εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ-Κίνας δημιουργεί όμως και νέες ευκαιρίες για την ΕΕ. Πρώτον, η Κίνα μπορεί να χρειαστεί ακόμη περισσότερο την ΕΕ ως εξαγωγική αγορά και εταίρο για την τεχνολογική της ανάπτυξη. Η ΕΕ μπορεί επομένως να είναι ευκολότερο να διαπραγματευτεί μια φιλόδοξη επενδυτική συμφωνία με την Κίνα για να εξασφαλίσει την πρόσβαση των ευρωπαϊκών εταιρειών σε προστατευόμενους ακόμη τομείς όπως οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και οι υποδομές. Δεύτερον, η ΕΕ μπορεί να τοποθετηθεί ως διαμεσολαβητής μεταξύ Πεκίνου και Ουάσινγκτον και να αυξήσει την πολιτική της επιρροή αλλά και να ενισχύσει το προφίλ της στην παγκόσμια πολιτική (Basedow, 2019).

Γενικότερα, όσο το διεθνές εμπορικό σύστημα βρίσκεται σε κίνδυνο, η προοπτική τόσο για την ΕΕ όσο και για τον υπόλοιπο κόσμο είναι επικίνδυνη. Όσο συνεχίζεται η αντιπαράθεση των ΗΠΑ απέναντι στην Κίνα τόσο και υπονομεύεται το διεθνές εμπορικό

περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό η ΕΕ καλείται να εξισορροπήσει την εμπορική της πολιτική έναντι της Κίνας και των ΗΠΑ και να αντιμετωπίσει τις εσωτερικές και εξωτερικές εμπορικές της ανισορροπίες. Εν μέσω εμπορικής αντιπαράθεσης ΗΠΑ-Κίνας, η ΕΕ δεν πρέπει να λάβει μια ουδέτερη στάση αλλά να εφαρμόσει μια σταθερή εμπορική πολιτική για την προστασία των οικονομικών της συμφερόντων. Αυτό δεν σημαίνει ότι η ΕΕ πρέπει να επιλέξει να υποστηρίξει την Κίνα ή τις ΗΠΑ, ή τον ένα εμπορικό της εταίρο εναντίον του άλλου. Πράγματι, από τη μία πλευρά η επιθετική και μονομερής εμπορική πολιτική των ΗΠΑ και από την άλλη η ταχύτατη ανάπτυξη της Κίνας στο διεθνές οικονομικό σύστημα θέτουν προκλήσεις στο θεσμικό περιβάλλον εντός του οποίου διεξάγεται μεταπολεμικά το διεθνές εμπόριο. Στο πλαίσιο αυτό η εμπορική πολιτική της ΕΕ θα πρέπει να είναι ανεξάρτητη παρά το γεγονός ότι οι οικονομικοί και πολιτικοί δεσμοί της με τις ΗΠΑ είναι σαφώς ισχυρότερες σε σχέση με την Κίνα. Σε κάθε περίπτωση το στρατηγικό συμφέρον της ΕΕ είναι η διατήρηση του βασισμένου σε κανόνες θεσμικού περιβάλλοντος του διεθνούς εμπορίου όπως αυτό διευθετείται μέσω του ΠΟΕ, ενώ αντίθετα τα αμερικανικά και κινέζικα εμπορικά συμφέροντα δεν συναρθρώνονται κατ' ανάγκη με το θεσμικό περιβάλλον αυτό (Ullah et al., 2020).

Ωστόσο, η συμφωνία στην οποία κατέληξαν ΗΠΑ και Κίνα στις αρχές του 2020 θέτει νέα δεδομένα. Πράγματι, η εμπορική συμφωνία Κίνας-ΗΠΑ προκάλεσε αντίθετα συναισθήματα. Από την πλευρά ανακούφιση επειδή η συμφωνία αποτρέπει τουλάχιστον προσωρινά έναν καταστροφικό εμπορικό πόλεμο, και από την άλλη πλευρά ανησυχία επειδή η συμφωνία επιτρέπει την επιλεκτική και προτιμησιακή πρόσβαση των αμερικανικών εταιρειών στην κινεζική αγορά παραβιάζοντας τους πολυμερείς κανόνες που απαγορεύουν τις διακρίσεις μεταξύ εμπορικών εταίρων. Στο πλαίσιο αυτό εάν η Κίνα ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των ΗΠΑ, δίνοντάς προνομιακή πρόσβαση στην κινεζική αγορά που ακόμη προστατεύεται, τότε οι ΗΠΑ θα ωφεληθούν, αλλά οι άλλες χώρες θα χάσουν. Αν όμως η Κίνα ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των ΗΠΑ απελευθερώνοντας την πρόσβαση στην αγορά της για όλους τους εμπορικούς εταίρους, τότε θα ωφεληθούν όλες οι χώρες (Freund et al., 2020).

3.1 Το εμπόριο της ΕΕ με ΗΠΑ-Κίνα κατά την διάρκεια του εμπορικού πολέμου

Στο υποκεφάλαιο αυτό εξετάζονται τα στοιχεία που αφορούν στην εξέλιξη του εμπορίου αγαθών ανάμεσα στην ΕΕ και στους βασικότερους εμπορικούς της εταίρους, δηλαδή την ΗΠΑ και την Κίνα, κατά τη διάρκεια του εμπορικού πολέμου η οποία αφορά ουσιαστικά την διετία 2018-2019.

Αναλυτικότερα, το 2019, η Κίνα ήταν ο τρίτος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος για τις εξαγωγές αγαθών της ΕΕ-28 καταλαμβάνοντας ένα μερίδιο 9% των συνολικών εξαγωγών εκτός ΕΕ. Την ίδια στιγμή όμως η Κίνα ήταν ο μεγαλύτερος εταίρος ως προς εισαγωγές αγαθών στην ΕΕ-28 καθώς το 19% των συνολικών εισαγωγών εκτός ΕΕ προέρχονταν από την Κίνα. Παρατηρείται λοιπόν ότι οι εισαγωγές είναι μεγαλύτερες από τις εξαγωγές και άρα η ΕΕ έχει ένα σημαντικό εμπορικό έλλειμμα έναντι της Κίνας. Το 2019 το εμπορικό έλλειμμα ανήλθε σε 164 δις. ευρώ αφού η αξία των εξαγωγών της ΕΕ στην Κίνα ήταν 198 δις. ευρώ, και η αξία των εισαγωγών από την Κίνα έφτασαν τα 362 δις. ευρώ. Το εμπορικό αυτό έλλειμμα μάλιστα είναι ένα σταθερό χαρακτηριστικό της περιόδου 2009-2019. Αναλυτικότερα, στον Πίνακα 1 καταγράφονται τα στατιστικά στοιχεία που αφορούν το εμπόριο αγαθών μεταξύ ΕΕ και Κίνας κατά την περίοδο 2017-2019.¹ Στον πίνακα αυτό παρατηρείται ότι η συνολική αξία του εμπορίου ΕΕ- Κίνας έχει αυξηθεί με πολύ σημαντικό ρυθμό όπως αυτό αποτυπώνεται και στο Γράφημα 6. Αυτή η αύξηση του συνολικού εμπορίου οφείλεται τόσο στην αύξηση των εισαγωγών των κρατών μελών της ΕΕ από την Κίνα όσο και στην αύξηση των εξαγωγών των κρατών μελών προς την Κίνα, με τρόπο ωστόσο που αυξάνει το εμπορικό έλλειμμα της ΕΕ.

Πίνακας 1. Εμπόριο αγαθών ΕΕ-Κίνας (δισ. ευρώ)

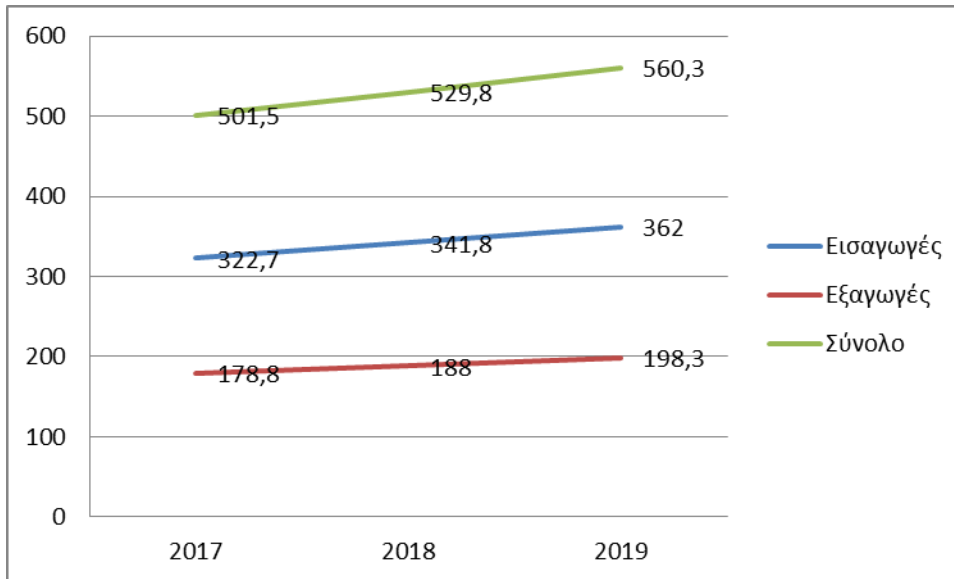
	2017	2018	2019
Εισαγωγές	322,7	341,8	362
Εξαγωγές	178,8	188	198,3
Σύνολο	501,5	529,8	560,3

¹ Τα στοιχεία που αφορούν το εμπόριο υπηρεσιών για το 2019 δεν είναι διαθέσιμα και ως εκ τούτου δεν συμπεριλήφθησαν στην ανάλυση.

Ισορροπία	-143,9	-153,9	-163,7
------------------	--------	--------	--------

Πηγή: Eurostat

Γράφημα 6. Εμπόριο αγαθών ΕΕ-Κίνας (δισ. ευρώ)

Πηγή: Eurostat

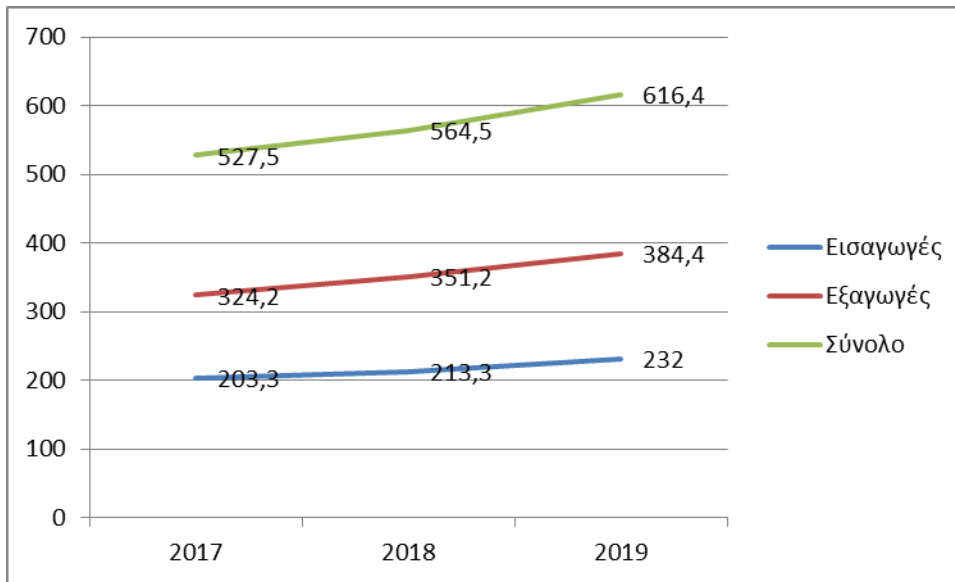
Επιπλέον, το 2019, οι ΗΠΑ ήταν ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος για τις εξαγωγές αγαθών της ΕΕ καταλαμβάνοντας ένα μερίδιο 18% των συνολικών εξαγωγών εκτός ΕΕ. Οι ΗΠΑ όμως ήταν και ο δεύτερος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος για εισαγωγές αγαθών στην ΕΕ αφού το 12% των εισαγωγών στην ΕΕ είχαν αμερικανική προέλευση. Ειδικότερα, οι εμπορευματικές συναλλαγές μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ είναι τέτοιες που διαμορφώνουν ένα εμπορικό πλεόνασμα για την ΕΕ. Πράγματι, το 2019 οι εξαγωγές αγαθών της ΕΕ προς τις ΗΠΑ έφτασαν τα 384 δισ. ευρώ την ίδια στιγμή που η αξία των αμερικανικών εισαγωγών ήταν 230 δισ. ευρώ. Ειδικότερα, στον Πίνακα 2 καταγράφονται τα στατιστικά στοιχεία που αφορούν το εμπόριο αγαθών μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ κατά την περίοδο 2017-2019. Στον πίνακα αυτό γίνεται αντιληπτό ότι η συνολική αξία του εμπορίου ΕΕ-ΗΠΑ έχει αυξηθεί σημαντικά όπως αυτό αποτυπώνεται και στο Γράφημα 7. Αυτή η αύξηση του συνολικού εμπορίου οφείλεται κυρίως στην αύξηση των εξαγωγών των κρατών μελών της ΕΕ προς τις ΗΠΑ και δευτερευόντως στην αύξηση των εισαγωγών των κρατών μελών από τις ΗΠΑ.

Πίνακας 2. Εμπόριο αγαθών ΕΕ-ΗΠΑ (δισ. ευρώ)

	2017	2018	2019
Εισαγωγές	203,3	213,3	232
Εξαγωγές	324,2	351,2	384,4
Σύνολο	527,5	564,5	616,4
Ισορροπία	120,9	137,9	152,5

Πηγή: Eurostat

Γράφημα 7. Εμπόριο αγαθών ΕΕ-ΗΠΑ (δισ. ευρώ)

Πηγή: Eurostat

Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι κατά τη διάρκεια της διετίας 2018-2019, εντός της οποίας εκδηλώθηκε και αναπτύχθηκε ο εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ-Κίνας, τα κράτη μέλη της ΕΕ, τόσο οι επιχειρήσεις όσο και οι καταναλωτές, επωφελήθηκαν καθώς το εμπόριο και με τις δύο χώρες αυξήθηκε. Στην περίπτωση της Κίνας το εμπόριο ΕΕ-Κίνας αυξήθηκε κατά σχεδόν 60 δισ. την περίοδο 2018-2019 ενώ το εμπορικό έλλειμμα της ΕΕ έναντι της Κίνας αυξήθηκε κατά 20 δισ. Την ίδια περίοδο στην περίπτωση των ΗΠΑ το εμπόριο της ΕΕ με τις ΗΠΑ αυξήθηκε κατά σχεδόν 90 δισ. ενώ το εμπορικό πλεόνασμα της ΕΕ αυξήθηκε

κατά περισσότερα από 30 δις. ευρώ. Γενικότερα, διαπιστώνεται ότι ο εμπορικός πόλεμος δεν οδήγησε σε μείωση του εμπορίου αλλά αντίθετα οι σχετικές εμπορευματικές ροές της ΕΕ με τις ΗΠΑ και την Κίνα αυξήθηκαν διαψεύδοντας έτσι, τουλάχιστον για το χρονικό διάστημα 2018-2019, όλες εκείνες τις αναλύσεις που επεσήμαναν τον κίνδυνο μιας κάμψης του διεθνούς εμπορίου και επιβεβαιώνοντας όλους όσους προεξοφλούσαν εμπορικά οφέλη για την ΕΕ. Βέβαια, το ζήτημα του εμπορικού πολέμου ΗΠΑ-Κίνας δεν έχει διευθετηθεί οριστικά και συνεχίζει να είναι ανοιχτό σε διάφορα σενάρια και ως εκ τούτου τα πεπραγμένα της διετίας 2018-2019 δεν προ-οικονομούν τις μελλοντικές εξελίξεις.

4. Προβολές του εμπορικού πολέμου στο μέλλον

Ο εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ-Κίνας είναι ένα μείζον ζήτημα για την διεθνή οικονομία αλλά και για το διεθνές σύστημα εν γένει καθώς αναδεικνύει την σύγκρουση των δύο ισχυρότερων παικτών του διεθνούς συστήματος. Συνεπώς είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να διερευνηθεί η πιθανή εξέλιξη του εμπορικού πολέμου και ευρύτερα των σινο-αμερικανικών σχέσεων. Στο πλαίσιο αυτό, οι διάφορες μελέτες για την κατάσταση του διεθνούς συστήματος και τις εξελίξεις της σχέσης ΗΠΑ-Κίνας υποδεικνύουν γενικά τρία σενάρια σχετικά με την μελλοντική της διαμόρφωση:

Σενάριο 1: οι ΗΠΑ και η Κίνα συνεχίζουν να ανταγωνίζονται και να συνεργάζονται, χωρίς άμεση αντιπαράθεση. Αυτό το σενάριο προβλέπεται από πολλούς ερευνητές για την περίοδο έως το 2030. Η πρόβλεψη αυτή διαμορφώνεται με βάση ρεαλιστικά στοιχεία. Συγκεκριμένα, οι ΗΠΑ εξακολουθούν να είναι ανώτερες από την Κίνα σε όλους τους τομείς και διαθέτουν αξιόπιστους και ικανούς σύμμαχους σύστημα σε πολλά μέρη του κόσμου. Αν και η Κίνα είναι μια αυξανόμενη δύναμη, αποτελεί στρατηγική της απόφαση η διατήρηση της ειρήνης για τις επόμενες δεκαετίες ώστε να αφοσιωθεί στην οικονομική της ανάπτυξη. Άρα μόνο σε ένα απώτερο χρονικό ορίζοντα η Κίνα θα μπορούσε να αμφισβητήσει ουσιαστικά τις ΗΠΑ. Μέχρι τότε η Κίνα θα πρέπει να ακολουθεί τις ΗΠΑ οι οποίες και εξακολουθούν να είναι σημαντικότερη δύναμη στο διεθνές σύστημα. Επιπλέον, η διατήρηση της παγκόσμιας τάξης όπως είναι σήμερα δεν είναι χωρίς όφελος για την Κίνα. Έτσι, η Κίνα θα συνεχίσει την ίδια αμυντική πολιτική συσσωρεύοντας περισσότερη ισχύ μέχρι να μπορέσει να διαδεχτεί τις ΗΠΑ στην πρωτοκαθεδρία της διεθνούς αρένας (Hong, 2020).

Σενάριο 2: οι ΗΠΑ και η Κίνα συμφωνούν να διαχειριστούν από κοινού το διεθνές σύστημα σε ένα μοντέλο G2. Η ιδέα του μοντέλου G2 αναπτύχθηκε από τα δυτικά μέσα ενημέρωσης για να περιγράψει την οικονομική σχέση Κίνας-ΗΠΑ και υπονοεί την εποχή μιας σινο-αμερικανικής κυριαρχίας διεθνώς. Το μοντέλο G2 βασίζεται στο επιχείρημα ότι με την πάροδο του χρόνου, η Κίνα θα ενσωματωθεί στο καθιερωμένο από τις ΗΠΑ και τη Δύση σύστημα κανόνων και επομένως θα είναι εφικτή η δυνατότητα κοινής κυριαρχίας ΗΠΑ - Κίνας στον κόσμο. Η αλληλεξάρτηση μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας είναι η βάση για το μοντέλο αυτό. Άλλωστε, κορυφαίοι αναλυτές σημειώνουν ότι οι ΗΠΑ θα πρέπει να μην ακολουθήσουν μια στρατηγικής αποτροπής και ανάσχεσης της Κίνας αλλά να συμμετέχουν μαζί της στην διευθέτηση του διεθνούς συστήματος. Υποστηρίζεται επίσης ότι οι ΗΠΑ δεν έχουν άλλη επιλογή από το να μοιραστούν την εξουσία με την Κίνα. Ωστόσο, οι ΗΠΑ και η Κίνα είναι δύο χώρες με πολλαπλές θεμελιώδεις διαφορές και επομένως δεν θα είναι εύκολο για τις δύο χώρες να συνεργάζονται για να διαιρέσουν την περιοχή επιρροής τους διεθνώς χωρίς προβλήματα (Hong, 2020).

Σενάριο 3: η σχέση ΗΠΑ-Κίνας οδηγεί σε έναν νέο τύπο ψυχρού πολέμου. Το σενάριο αυτό θεωρείται ευρέως πιθανό. Η τρέχουσα διαμάχη μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας δεν περιορίζεται

στο εμπόριο. Σχεδόν σε κάθε πεδίο, οι δύο χώρες είναι αντίπαλοι και τα προβλήματα τους δεν είναι εύκολο να επιλυθούν όπως δείχνουν και οι διαρκείς και ατελέσφορες εμπορικές συνομιλίες και διαπραγματεύσεις ΗΠΑ-Κίνας. Ο στρατηγικός αυτός ανταγωνισμός ΗΠΑ-Κίνας είναι πιθανό να είναι μακροπρόθεσμος και πολυ-επίπεδος. Ο νέος «ψυχρός πόλεμος» μπορεί να οδηγήσει σε απρόβλεπτους κινδύνους την παγκόσμια αγορά παράλληλα με τον εμπορικό πόλεμο. Στην πραγματικότητα ο εμπορικός πόλεμος είναι μόνο μια εξωτερική εκδήλωση των στρατηγικών συγκρούσεων μεταξύ Κίνας και ΗΠΑ. Αυτή η ψυχροπολεμική διάθεση, η οποία ως ένα βαθμό υπήρχε και παλιότερα, απηχούσε κυρίως ιδεολογικές συγκρούσεις εξαιτίας του πολιτικού και οικονομικού συστήματος της Κίνας. Σήμερα όμως ο νέος αυτός «Ψυχρός Πόλεμος» τροφοδοτείται από το γεγονός ότι η Κίνα αποτελεί απειλή για την κυριαρχία των ΗΠΑ στον πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό τομέα. Ο εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ-Κίνας άλλωστε ξεκινά από τον οικονομικό τομέα, αλλά υπάρχουν πολλοί υποκείμενοι πολιτικοί λόγοι που οδηγούν σε αυτή την σύγκρουση. Στην πραγματικότητα, ακόμη και αν επιτευχτεί μια εμπορική συμφωνία και υπάρξει βελτίωση ορισμένων πτυχών της διμερούς οικονομικής τους σχέσης, η ψυχροπολεμική σχέση ΗΠΑ-Κίνας θα συνεχίσει να υφίσταται καθώς η φύση των στρατηγικών τους σκοπιμοτήτων παραμένει αμετάβλητη (Hong, 2020).

Στο πλαίσιο αυτό έχουν αναπτυχθεί διάφορα σενάρια σχετικά με την εξέλιξη του εμπορικού πολέμου μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας. Στην πραγματικότητα είναι δύσκολη η πρόβλεψη της πορείας του εμπορικού πολέμου: ενώ υπάρχει ακόμη χώρος για συμβιβασμό και ανάκαμψη, υπάρχει επίσης περιθώριο για περισσότερες συγκρούσεις και περαιτέρω επιδείνωση. Τα σενάρια για την πορεία αυτή είναι τα ακόλουθα:

Πρώτον, το σενάριο *επιστροφής στη συνεργασία*. Σε αυτό το σενάριο, οι ΗΠΑ και η Κίνα επιτυγχάνουν μια εμπορική συμφωνία. Οι δύο χώρες συμφωνούν να καταργήσουν τους πρόσθετους δασμούς που επέβαλαν, να παραιτηθούν από τις εμπορικές απειλές και να συγκροτήσουν ομάδες εργασίας για να εξαλείψουν άλλες πιθανές περιοχές τριβής όπως τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, κοινωνικά και πολιτικά κ.α. Το πραγματικό ΑΕΠ και στις δύο χώρες αρχίζει να αυξάνεται και έτσι ενισχύεται η παγκόσμια οικονομική ανάκαμψη. Ωστόσο, αυτό είναι το λιγότερο πιθανό σενάριο να υλοποιηθεί (Steinbock, 2018).

Δεύτερον, το *μετριοπαθές σενάριο*. Στο σενάριο αυτό ο αρνητικός το ύψος των δασμών περιορίζεται και ο αντίκτυπος τους στην αμερικανική και κινεζική οικονομία καθίσταται λιγότερο επιζήμιος. Οι ΗΠΑ και η Κίνα εργάζονται προς μια εμπορική συμφωνία κατά τη διάρκεια της εκχειρίας αυτής του εμπορικού πολέμου. Ωστόσο, άλλες τριβές, ιδιαίτερα στους τομείς της προηγμένης τεχνολογίας, ουσιαστικά εξασφαλίζουν νέες αψιμαχίες. Η αβεβαιότητα στις sino-αμερικανικές σχέσεις μειώνεται αλλά συνεχίζει να διακυμαίνεται. Οι παγκόσμιες οικονομικές προοπτικές εμφανίζουν μια αντίστοιχη μεταβλητότητα και διακύμανση (Steinbock, 2018).

Τρίτον, το *σενάριο της συνέχισης του εμπορικού πολέμου*. Στο σενάριο αυτό ο περιορισμός των εμπορευματικών ροών μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας είναι πολύ μεγαλύτερος από αυτόν στην έναρξη του εμπορικού πολέμου με αποτέλεσμα και οι δυο χώρες να έχουν οικονομικές ζημιές και παράπλευρες απώλειες. Όμως ούτε η Ουάσινγκτον ούτε το Πεκίνο είναι πρόθυμες να μειώσουν τους δασμούς αλλά αντίθετα συνεχίζουν να κλιμακώνουν τις εμπορικές απειλές. Οι συνομιλίες που επιχειρούνται καθυστερούν, αποτυγχάνουν ή οδηγούν σε νέες τριβές. Η αβεβαιότητα αυξάνεται και η αστάθεια επιστρέφει. Οι παγκόσμιες οικονομικές προοπτικές μειώνονται περαιτέρω. Οι αγορές εμφανίζονται ασταθείς ή ακόμα και βυθίζονται. Σε αυτό το σενάριο δεν θα επικρατούσαν ούτε μια εκχειρία του εμπορικού πολέμου ούτε κάποια διπλωματική λύση. Ως αποτέλεσμα, οι παγκόσμιες οικονομικές προοπτικές θα επιβραδύνονταν (Steinbock, 2018).

Τέταρτον, το *σενάριο του παγκόσμιου εμπορικού πολέμου*. Σε αυτό το σενάριο οι ΗΠΑ και η Κίνα δεν συμφωνούν να διευθετήσουν τις διαφορές τους και δεν επέρχεται κάποιος εμπορικός συμβιβασμός. Επιπλέον, εφαρμόζονται πρόσθετοι δασμοί και εξαπολούνται νέες εμπορικές. Η Ουάσινγκτον κλιμακώνει τις επιθέσεις εναντίον κινεζικών βιομηχανιών με έμφαση στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τον στρατιωτικό εκσυγχρονισμό. Η αβεβαιότητα αυξάνεται και η αστάθεια αυξάνονται. Η οικονομία στις ΗΠΑ πλήττεται σοβαρά, ενώ η κινεζική ανάπτυξη επιβραδύνεται σημαντικά. Διεθνώς παρατηρείται ο κίνδυνος μιας παγκόσμιας ύφεσης και κίνδυνοι για περεταίρω εμπορικό προστατευτισμό. Η παρατεταμένη οικονομική επιδείνωση τροφοδοτεί την μείωση του διεθνούς εμπορίου και των επενδύσεων, καθώς και μια σειρά νέων γεωπολιτικών συγκρούσεων (Steinbock, 2018).

4.1 Η αντίδραση της ΕΕ

Με βάση τα παραπάνω θα μπορούσαν γενικά να προσδιοριστούν δύο σενάρια όπου το σενάριο Α είναι ένα καλό σενάριο στο οποίο διατηρείται ένα πολυμερές ανοιχτό διεθνές εμπορικό σύστημα με ορισμένες προσαρμογές, ενώ το σενάριο Β είναι ένα κακό σενάριο στο οποίο το υφιστάμενο σύστημα που διέπει το διεθνές εμπόριο μετασχηματίζεται δραστικά.

Στο πλαίσιο αυτό στο σενάριο Α η ΕΕ θα πρέπει να κινηθεί προς συγκεκριμένες κατευθύνσεις. Πρώτον, η ΕΕ θα πρέπει να συνάπτει διμερείς και περιφερειακές εμπορικές συμφωνίες και να προωθεί εγχώριες μεταρρυθμίσεις που βελτιώνουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητά της και διευκολύνουν την ένταξή της σε παγκόσμιες αλυσίδες αξίας. Η επιτυχής σύναψη εμπορικών συμφωνιών με την Ιαπωνία και τον Καναδά και η συνεχιζόμενη οριστικοποίηση της συμφωνίας με τη Σιγκαπούρη, συνάδουν με αυτή την στρατηγική. Αυτά τα βήματα θα αυξήσουν την ανταγωνιστική πίεση σε όλες τις άλλες οικονομίες για να παραμείνουν εντός του ισχύοντος συστήματος εμπορευματικών συναλλαγών και να αναγνωρίζουν τον ΠΟΕ ως θεσμικό εγγυητή του συστήματος αυτού. Δεύτερον, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει λαμβάνουν μέτρα που βοηθούν στην προσαρμογή των πιο ευάλωτων οικονομιών στον πολλαπλασιασμό των τεχνολογιών εξοικονόμησης εργασίας και στο διεθνές εμπόριο που βασίζεται σε προϊόντα χαμηλού εργατικού κόστους. Αυτές οι πολιτικές απαιτούν την επιδίωξη πολιτικών που βοηθούν να διασφαλιστεί ότι οι διεθνείς συναλλαγές δεν αυξάνουν την ανισότητα. Η ΕΕ με τα συγκριτικά ισχυρά συστήματα πρόνοιας που διαθέτει, είναι σε καλή θέση ως προς αυτά τα θέματα. Τρίτον, η ΕΕ θα πρέπει να υποστηρίζει πολυμερείς προσεγγίσεις στις διαπραγματεύσεις του ΠΟΕ. Επίσης, πρέπει να υποστηρίζει τις μεταρρυθμίσεις που προωθεί ο ΠΟΕ σε κρίσιμους τομείς όπως η λειτουργία των παγκόσμιων αλυσίδων αξίας (επενδυτικοί κανόνες, προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, διευκόλυνση του εμπορίου κτλ) το ηλεκτρονικό εμπόριο, τις υπηρεσίες και γεωργία. Τέταρτον, η ΕΕ θα πρέπει να υποστηρίζει τις θεσμικές αλλαγές στη διαδικασία επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ με στόχο την βελτίωση στην ταχύτητα και την πληρότητα του συστήματος. Ενώ αυτές οι αλλαγές θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ανησυχίες των ΗΠΑ, πρέπει να δίνουν έμφαση στη βελτίωση της λειτουργίας του συστήματος για όλα τα μέρη. Πέμπτο, η ΕΕ θα πρέπει να

συνεχίζει να χρησιμοποιεί πλήρως τη διαδικασία επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ για να αποτρέψει μονομερή εμπορικά μέτρα. Συγκεκριμένα, θα πρέπει πάντα να είναι σαφές στους εταίρους της ΕΕ ότι, σε περίπτωση που λαμβάνουν προστατευτικά μέτρα που επηρεάζουν την ΕΕ, αυτά τα μέτρα θα πυροδοτήσουν αντιδράσεις εις βάρος τους. Αυτό θα πρέπει να αφορά και τις ΗΠΑ που αν επιβάλλουν δασμούς στις εισαγωγές αυτοκινήτων και άλλων προϊόντων από τους συμμάχους τους για λόγους εθνικής ασφαλείας, η ΕΕ πρέπει να θεωρήσει την ενέργεια αυτή καταχρηστική και να προχωρήσει σε αντίποινα. Έκτο, η ΕΕ θα πρέπει να αναγνωρίζει ότι οι ΗΠΑ, που υπήρξαν ο άξονας του διεθνούς εμπορικού συστήματος, νομιμοποιούνται να πιέζουν για αλλαγές σε ορισμένες πτυχές του τρέχοντος συστήματος, ειδικά σε σχέση με την Κίνα. Ταυτόχρονα βέβαια η ΕΕ πρέπει να επιμείνει να πείσει τις ΗΠΑ να λειτουργούν με τους κανόνες του ΠΟΕ (Dadush & Wolff, 2019).

Το σενάριο Β είναι προφανώς μη επιθυμητό από την πλευρά της ΕΕ. Στην περίπτωση όπου η λειτουργία του ΠΟΕ και ευρύτερα ο τρόπος διεξαγωγής του διεθνούς εμπορίου τεθεί υπό αμφισβήτηση η ΕΕ μαζί και με άλλες μεγάλες οικονομίες θα πρέπει να λειτουργούν και να διευθετούν τις εμπορικές τους διαφορές στα πλαίσια ενός νέου προσωρινού καθεστώτος στο οποίο δεν θα συμμετέχουν οι ΗΠΑ. Ωστόσο σε καμία περίπτωση ο προσωρινός αυτός μηχανισμός δεν θα είχε την αξιοπιστία την οποία είχε ο ΠΟΕ ο οποίος και καθιερώθηκε μεταπολεμικά. Επίσης, στο πλαίσιο της διευθέτησης ενός τέτοιου νέου θεσμικού πλαισίου για το διεθνές εμπόριο η απουσία των ΗΠΑ θα ανάγκαζε την ΕΕ να αντισταθμίσει την ισχύ της Κίνας. Στο σχέδιο Β λοιπόν η ΕΕ, πρώτον, θα πρέπει να αξιοποιήσει τις διμερείς και περιφερειακές εμπορικές συμφωνίες όχι για να συμπληρώσει τον ΠΟΕ αλλά για να τον αντικαταστήσει στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Αυτό σημαίνει ότι η ΕΕ θα πρέπει να αναζητήσει ένα σύνολο διευθετήσεων στο διεθνές εμπόριο σε όσο το δυνατόν ευρύτερο πλαίσιο και με όσο το δυνατόν περισσότερες χώρες. Άλλωστε, ήδη, μεμονωμένα μέλη της ΕΕ καλύπτονται από διμερείς και περιφερειακές συμφωνίες (όπως η ίδια η ΕΕ) για, κατά μέσο όρο, περίπου το 75% των συναλλαγών τους. Αρκετές νέες συμφωνίες διαπραγματεύονται επίσης με τη Σιγκαπούρη, το Βιετνάμ, το Μεξικό, τη Χιλή, την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία. Έτσι, πολλά μέλη της ΕΕ προστατεύεται σε σημαντικό βαθμό από τις χειρότερες συνέπειες ενός νέου διεθνούς συστήματος χωρίς τον ΠΟΕ. Δεύτερον, σύμφωνα με το σενάριο Β, η μεγαλύτερη πρόκληση της ΕΕ θα ήταν να αποφύγει

το ενδεχόμενο ότι το εμπόριο της με τους μεγαλύτερους εμπορικούς εταίρους της, τις ΗΠΑ και την Κίνα, θα διαταράσσεται συνεχώς από μια σειρά ανεξέλεγκτων διαφορών. Ενώ η ΕΕ θα μπορούσε ενδεχομένως να βασιστεί στο μέγεθος και την επιρροή της για να διατηρήσει κάποια τάξη στο εμπόριο με μικρά κράτη, δεν μπορεί να ειπωθεί το ίδιο για τις ΗΠΑ και την Κίνα, με τις οποίες η ΕΕ είναι αρκετά ομοιόμορφη. Στην πραγματικότητα, μια ξεχωριστή πιθανότητα στο σενάριο Β θα ήταν να σπάσει το παγκόσμιο σύστημα συναλλαγών σε τρία μεγάλα μπλοκ με πολύ μειωμένο εμπόριο μεταξύ αυτών των μπλοκ και αυξημένο εμπόριο στο εσωτερικό τους (Dadush & Wolff, 2019).

Συμπεράσματα

Μετά τη λήξη του ψυχρού πολέμου και υπό την πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα η διεθνοποίηση της οικονομίας, το άνοιγμα των αγορών και η φιλελευθεροποίηση των άλλοτε κλειστών κεντρικά προγραμματισμένων οικονομιών, διαμόρφωσαν μία νέα τάξη πραγμάτων, βασική διάσταση του οποίου ήταν η άνθηση του διεθνούς εμπορίου εξαιτίας της άρσης δασμολογικών και μη εμποδίων. Πρόσφατα ωστόσο η αντιπαράθεση ανάμεσα στις ΗΠΑ από την μια πλευρά, οι οποίες χάνουν σταδιακά το κύρος της υπερδύναμης και προσαρμόζονται σε ένα πολύ-πολικό διεθνές σύστημα, και την Κίνα από την άλλη, η οποία αποτελεί μία αναδύομενη υπερδύναμη, κατέληξαν στην εκδήλωση ενός εμπορικού πολέμου. Ο εμπορικός πόλεμος αυτός συνίσταται στην αύξηση των δασμολογικών εμποδίων αλλά και άλλων ρυθμίσεων που εμποδίζουν τις εμπορευματικές συναλλαγές ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κίνα. Ο εμπορικός πόλεμος, μέσα από το πρίσμα μιας φιλελεύθερης και ανοιχτής οικονομίας, αποτελεί απειλή για το διεθνές οικονομικό σύστημα καθώς σηματοδοτεί την επάνοδο του προστατευτισμού έναντι του

ελεύθερου εμπορίου. Υπό το πρίσμα αυτό στο οικονομικό πεδίο τόσο οι ΗΠΑ όσο και η Κίνα αναμένεται να πληγούν από την μεταξύ τους εμπορική αντιπαράθεση. Ωστόσο, ο εμπορικός πόλεμος αυτός αποτελεί ένα επεισόδιο της ευρύτερης γεωπολιτικής αντιπαράθεσης Ουάσινγκτον και Πεκίνου και άρα δεν μπορεί να γίνει πλήρως κατανοητή αν αναχθεί απλά σε ένα οικονομικό φαινόμενο.

Σε κάθε περίπτωση ωστόσο, δεδομένου του ρόλου και του μεγέθους των δύο αυτών οικονομιών ο εμπορικός πόλεμος έχει πολλαπλές συνέπειες για όλο τον κόσμο και ιδιαίτερα για την ΕΕ. Όπως αποτυπώνεται στην σχετική βιβλιογραφία αλλά και στα διαθέσιμα στοιχεία για τον όγκο του εμπορίου ανάμεσα στην ΕΕ και τις ΗΠΑ και Κίνα, ο εμπορικός πόλεμος έχει θετικές συνέπειες για την ΕΕ. Πράγματι, διαφαίνεται ότι ο εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ-Κίνας προκάλεσε μια εκτροπή της ροής του εμπορίου προς την Ευρώπη η οποία και ωφέλησε πολλές ευρωπαϊκές εταιρείες οι οποίες και εκμεταλλεύτηκαν την εμπορική διαμάχη ΗΠΑ-Κίνας. Πέρα από το οικονομικό πεδίο όμως, η ΕΕ βρίσκεται σε στρατηγικό δίλημμα ανάμεσα στην Ουάσινγκτον και το Πεκίνο, καθώς και οι δυο χώρες προσβλέπουν στην στήριξη των κρατών μελών της ΕΕ. Το πιθανότερο ωστόσο είναι ότι η ΕΕ θα συμμορφωθεί με τις ΗΠΑ καθώς η εξάρτηση της Ευρώπης από τις ΗΠΑ είναι μεγαλύτερη σε σχέση με την Κίνα. Όμως σε κάθε περίπτωση η ΕΕ δεν μπορεί να κρατηθεί έξω από την αντιπαράθεση ΗΠΑ και της Κίνας, καθώς και οι δύο χώρες κάνουν ότι μπορούν για να την εμπλέξουν. Το διεθνές εμπόριο στην πραγματικότητα σήμερα έχει πολιτικοποιηθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό. Υπό το πρίσμα αυτό η διεξαγωγή του διεθνούς εμπορίου δεν προσδιορίζεται από τα ανταγωνιστικά και συγκριτικά πλεονεκτήματα της κάθε χώρας αλλά από τον τρόπο που αυτές συναρθρώνονται στο διεθνές σύστημα.

Συμπερασματικά, οι ΗΠΑ, μετά από την εκλογή του προέδρου Τραμπ αλλά κυρίως εξαιτίας του ανταγωνισμού ισχύος με την Κίνα, από το 2018 ξεκίνησε με δική της πρωτοβουλία έναν φαύλο κύκλο αύξησης των δασμών με την Κίνα, την οποία ωστόσο θεμελίωσε σε εύλογα οικονομικά επιχειρήματα. Το Πεκίνο από την πλευρά του αντέδρασε στην αύξηση δασμών από την πλευρά της Ουάσινγκτον προχωρώντας σε αντίστοιχα προστατευτικά μέτρα. Την περίοδο 2018-2019 η εμπορική αυτή διαμάχη κλιμακώνονταν λαμβάνοντας τη διάσταση ενός εμπορικού πόλεμου, ενώ παράλληλα οι δυο πλευρές επιδίωκαν να έρθουν σε συμφωνία διαπραγματευόμενες τις θέσεις τους. Στο πλαίσιο αυτό

εμπορικός πόλεμος ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κίνα οδήγησε σε μία εκτροπή του εμπορίου που ωφέλησε την ΕΕ καθώς ο όγκος των εμπορευματικών συναλλαγών τόσο με τις ΗΠΑ όσο και με την Κίνα αυξήθηκε . Παρόλα αυτά και παρά την πρόσκαιρη άμβλυνση της, είναι δύσκολο να γίνουν εκτιμήσεις ως προς εξέλιξη της εμπορικής διαμάχης ανάμεσα στην Ουάσινγκτον και στο Πεκίνο σε συνάρτηση πάντα με τον ανταγωνισμό ισχύος εντός του οποίου εκκολάπτεται. Συνολικά πλέον παγιώνεται πλέον έναν πολύ-πολικό διεθνές σύστημα το οποίο είναι ευεπίφορο σε οικονομικές και πολιτικές διαμάχες.

Βιβλιογραφία

Ξένη

Basedow, R. (2019). *The US-China trade war: Risks and opportunities for the EU and the United Kingdom*. [online], διαθέσιμο στο <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2019/10/17/the-us-china-trade-war-risks-and-opportunities-for-the-eu-and-the-united-kingdom/>

Bekkers, E., & Teh, R. (2019). *Potential economic effects of a global trade conflict: Projecting the medium-run effects with the WTO global trade model* (No. ERS-2019-04). WTO Staff Working Paper.

Caceres, C., Cerdeiro, D. A., & Mano, R. (2019). *Trade wars and trade deals: Estimated effects using a multi-sector model*. International Monetary Fund Working Paper, WP/19/143.

Chong, T. T. L., & Li, X. (2019). Understanding the China–US trade war: causes, economic impact, and the worst-case scenario. *Economic and Political Studies*, 7(2), 185-202.

Dadush, U., & Wolff, G. B. (2019). *The European Union's response to the trade crisis* (No. 2019/5). Bruegel Policy Contribution.

Freund, C., Maliszewska, M., Mattoo, A., & Ruta, M. (2020). *The impact of the China-US trade agreement on developing countries*. [online], διαθέσιμο στο <https://voxeu.org/article/impact-china-us-trade-agreement-developing-countries>

Garcia Herrero, A. (2019). Europe in the midst of China–US strategic economic competition: what are the European Union’s options?. *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 17(4), 403-423.

González, A., and Veron, N. (2019). EU Trade Policy amid the China-US Clash: Caught in the CrossFire?" *Peterson Institute for International Economics Working Paper* (19-13).

Goulard, S. (2020). The Impact of the US–China Trade War on the European Union. *Global Journal of Emerging Market Economies*, 12(1), 56-68.

Hong, V. N. H. (2020). Developments in Us-China Relation and Predictions for the Future. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science*, Volume 25, Issue 1, Series. 7, 33-36

Jain, M., & Saraswat, S. (2019). US–China Trade War: Chinese Perspective. *Manag Econ Res J*, 5(2019), 10335.

Kaska, K., Beckvard, H., & Minarik, T. (2019). Huawei, 5G and China as a security threat. *NATO Cooperative Cyber Defence Center for Excellence (CCDCOE)*, 28.

Kapustina, L., Lipková, E., Silin, Y., & Drevalev, A. (2020). US-China Trade War: Causes and Outcomes. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 73, p. 01012). EDP Sciences.

Larres, K. (2020). Trump’s trade wars: America, China, Europe, and global disorder. *Journal of Transatlantic Studies*, 18(1), 103-129.

Lawrence, S. V. (2013). *US-China Relations: An Overview of Policy Issues*. CRS Report No. R41108. Washington, DC: Congressional Research Service.

Mildner, S. A., & Schmucker, C. (2019). The battle of the giants: US trade policy vis-à-vis China. In *CESifo Forum* (Vol. 20, No. 1, pp. 3-10). München: ifo Institut–Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München.

Nicita, A. (2019). Trade and trade diversion effects of United States tariffs on China. *UNCTAD Research Paper No. 37*.

Paszak, P. (2020). *China-U.S. Trade War: Origins, Course and Consequences*. Warsaw Institute Special Report.

Plummer, M. G. (2019). The US-China trade war and its implications for Europe. *Intereconomics*, 54(3), 195-196.

Qiu, L. D., Zhan, C., & Wei, X. (2019). An analysis of the China–US trade war through the lens of the trade literature. *Economic and Political Studies*, 7(2), 148-168.

Ross, R. S. (2020). It's not a cold war: competition and cooperation in US–China relations. *China International Strategy Review*, 1-10.

Steinbock, D. (2018). US-China Trade War and Its Global Impacts. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 4(04), 515-542.

Ullah, A., Aria, A., & Akhter, M. N. (2020). EU Trade Policy Amid US-China Trade Confrontation. *Journal of Social and Political Sciences*, 3(1).

UNCTAD (2019). *Key statistics and trends in Trade Policy 2018*. New York: United Nations Publications.

UNCTAD (2020). *Key statistics and trends in Trade Policy 2019*. New York: United Nations Publications.

Wall, S., Minocha, S., & Rees, B. (2009). *International business*. Pearson Education.

Wei, L. (2019). Towards Economic Decoupling? Mapping Chinese Discourse on the China–US Trade War. *The Chinese Journal of International Politics*, 12(4), 519-556.

Wong, D. Chipman-Koty, A. (2020). *The US-China Trade War: A Timeline*. [online], διαθέσιμο στο <https://www.china-briefing.com/news/the-us-china-trade-war-a-timeline/>

Yılmaz, Ö. T. (2020). USA-China Trade Wars: Back to Protectionism in World Trade. In *International Trade Policies in the Era of Globalization* (pp. 71-93). IGI Global.

Yu, M. (2020). *China-US Trade War and Trade Talk*. Springer Books.

Zaidi, S. M. S., & Saud, A. (2020). Future of US-China Relations: Conflict, Competition or Cooperation?. *Asian Social Science*, 16(7).

Ελληνική

Κατρανίδης, Σ., Νταντάκας, Δ. (2018). *Θεωρία και πολιτική διεθνούς εμπορίου*. Θεσσαλονίκη: Τζιώλας.

Κουσκουβέλης, Η. (2010). *Εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις*, Αθήνα: Ποιότητα

Krugman, P., Obsfeld, M. (2011). *Διεθνής οικονομική: θεωρία και πολιτική*, Αθήνα: Κριτική.

Krugman, P., Wells, R. (2009). *Μακροοικονομική*, Αθήνα: Επίκεντρο

Λεβεντάκης, Ι., (2003), *Διεθνής Μακροοικονομική & χρηματοοικονομική*, Αθήνα: Σταμούλης

Mankiw, G. (2002). *Μακροοικονομική θεωρία*: Αθήνα: Gutenberg.

Μανώλη, Π., Μαρής, Γ. (2015). *Εισαγωγή στη διεθνή πολιτική οικονομία*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Παπάζογλου, Χ. (2014). *Εισαγωγή στη διεθνή οικονομική*. Αθήνα: Παπάζογλου.

Πουρναράκης, Ε.Δ. (2000). *Διεθνής οικονομική: μια εισαγωγική προσέγγιση*. Αθήνα: Πουρναράκης.

Χριστοδούλου, Δ., Νίκας, Χ. (2012). *Η διεθνής οικονομική στην εποχή της παγκοσμιοποίησης*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.